

VARTOTOJŲ NAUJIENOS

NACIONALINĖS VARTOTOJŲ KONFEDERACIJOS IR
LIETUVOS NACIONALINĖS VARTOTOJŲ FEDERACIJOS LEIDINYS

Nr. 6
2007

Pirmą kartą Lietuvoje pristatome
profesionalius testus
SKALBYKLĖS IR MOBILIEJI TELEFONAI

Kieno interesams atstovauja
Seimo nariai?

Vartotojas visada teišus!?

Energetikos vartotojų
teisių gynimas

Drausti ar nedrausti
alkoholio reklamą

*Geidžiamiausias,
elegantiškiausias,
muzikaliausias,
viršijantis
lūkesčius...*

mobilitasis telefonas

NACIONALINĖ VARTOTOJŲ KONFEDERACIJA

Nacionalinė vartotojų konfederacija įkurta 2003 m.

Šiuo metu tai vienintelė skėtinė vartotojų asociacija, kurios nariai yra kitos nevyriausybines organizacijos, veikiančios vartotojų interesų atstovavimo, teisių gynimo ir švietimo srityje.

Pagrindinis konfederacijos tikslas – nacionaliniu ir tarptautiniu mastu atstovauti Lietuvos vartotojų ir vartotojų teises ginančių organizacijų interesams valstybės institucijose, verslo struktūrose ir nevyriausybiniam sektoriuje, tenkinti kitus viešuosius interesus.

KORNELIJUS PAPŠYS
Prezidentas

Nacionalinės vartotojų konfederacijos adresas
Stiklių g. 8, Vilnius, tel. (8~5) 261 5929
www.vartotojai.eu

ŠIUO METU NACIONALINĖS VARTOTOJŲ KONFEDERACIJOS NARIAI YRA ŠIOS ORGANIZACIJOS:

LIETUVOS NACIONALINĖ VARTOTOJŲ FEDERACIJA

Prezidentė Alvita Armanavičienė
Stiklių g. 8, Vilnius, tel. (8~5) 261 5979
www.vartotojai.federacija.eu

NACIONALINĖ NAMŲ ŪKIO IR VARTOTOJŲ UGDYMO ASOCIACIJA

Prezidentė Zita Žebrauskienė
M. Katkaus g. 44, Vilnius, tel. (8~686) 04 694
www.pedagogika.lt/technologijos/istatai.htm
zitazeb@mail333.com

ŠVIETĖJIŠKŲ INICIATYVŲ CENTRAS

Pirmininkė Kristina Bliudžiuvienė
Rumpiškės g. 24B-4, Klaipėda, tel. (8~686) 47 107
<http://lsic.blogspot.com>

APLINKOSAUGOS INFORMACIJOS CENTRAS

Pirmininkė Ieva Guščenkaitė
Pylimo g. 15, Vilnius, tel. (8~5) 212 4089
www.apicentras.lt

ASOCIACIJA „ATVIRAS KODAS LIETUVAI“

Prezidentas Jaroslav Satkevič
P. Vileišio g. 18, 1 korp., Vilnius, tel. (8~5) 210 4005
www.akl.lt

ANTIMONOPOLINIS PILIEČIŲ SĄJŪDIS

Pirmininkas Vygintas Sidzikauskas
P. d. 480, Vilnius
odiza@takas.lt

KAUNO BENDRUOMENĖS CENTRAS

„DAINAVA“
Pirmininkė Daiva Valentaitė
V. Krevės g. 69-45, Kaunas, tel. (8~37) 77 93 19

VAKARŲ LIETUVOS VARTOTOJŲ FEDERACIJA

Direktorė Audronė Rickuvienė
Tiltų g. 8, Klaipėda LT-91248
Tel./faks. (8~46) 31 12 46
vartinfo@takas.lt
www.vlvf.org

„TATULOS PROGRAMA“

Direktorius, Tarybos pirmininkas
Almonas Gutkauskas
Aukų g. 4/21, LT-01114 Vilnius
Tel./faks. (8~5) 262 1548
gut@takas.lt
www.organic.lt

MEDICINOS AUDITO INSTITUTAS

Direktorė Vitalė Vinickienė
Šeimyniškių g. 16, Vilnius
Tel.: (8~5) 275 0465, (8~687) 12356
Faks. (8~5) 275 0495
info@mai.lt
www.mai.lt

ŠIAULIŲ VARTOTOJŲ FEDERACIJA

Pirmininkas Pranciškus Umantas
J. Basanavičiaus g. 17, Šiauliai, tel. (8~41) 42 52 91

ŠIAULIŲ DAUGIABUČIŲ NAMŲ PATALPŲ SAVININKŲ ASOCIACIJA

Prezidentė Irena Vasiliauskaitė
Vilniaus g. 19-40, tel.: (8~41) 42 25 67,
(8~616) 72 969

Redakcijos žodis

ALVITA ARMANAVIČIENĖ

Lietuvos nacionalinės vartotojų federacijos prezidentė

Lietuvoje smarkiai išaugo vartojimo mastai, didėja ir galutinio vartojimo produktų pasiūla. Stiprėjant konkurencijai, įmonės ieško būdų, kaip išsilaikyti rinkoje. Be kitų vadybos sprendimų, įmonės investuoja į produktų tobulinimą, jų paskirstymą ir marketingą. Turime didžiulį produktų pasirinkimą ir labai daug įvairios informacijos apie prekių pasiūlą rinkoje. Marketingo informacija vis dažniau tampa pagrindiniu pasirinkimui įtakos turinčiu veiksniu, todėl įmonės ištraukia į šias reklamos lenktynes. O vartotojui vis sudėtingiau susigaudyti šios informacijos liūne ir išsirinkti labiausiai jo poreikius tenkinantį produktą. Tačiau tai nesukuria prielaidų racionaliam vartotojų apsisprendimui ir produkcijos pažangai.

Vakarų valstybėse prieš pusę šimtmečio įsikūrė pirmosios valstybės remiamos organizacijos, kurios nešališkai informuoja vartotojus apie rinkoje siūlomą produkciją ir padeda su vartojimu susijusiais klausimais. Kalbant paprasčiau – jos testuoja produktus.

Vakarų Europoje testų rinka jau beveik užpildyta. Lietuvoje iki šiol visuomenės informavimo priemonėse buvo skelbiami tik mėgėjiški, neprofesionalūs,

subjektyvūs tyrimai arba vieno ar kito gamintojo ar atstovo užsakyti rezultatai.

„Vartotojų naujienos“ kartu su Lietuvos nacionaline vartotojų federacija, kuri dalyvauja tarptautiniame projekte „Vartotojų organizacijų gebėjimai vykdyti produktų testavimą bei žurnalo leidybą“, žurnalo puslapiuose pristato pirmuosius profesionalius nepriklausomus tyrimus Lietuvoje.

„Vartotojų naujienų“ redakcija mano, kad žurnalas turi supažindinti skaitytojus ne tik su saugiais ir kokybiškais produktais, bet ir su atsakomybe, kuri kyla šiuos produktus vartojant nesaikingai. Visų pirma – apie nesaikingą alkoholio vartojimą.

Alkoholio nusiaubta Lietuva yra atsidūrusi labiausiai prasigėrusių pasaulio šalių sąrašė. Prarandame vis daugiau jaunimo: vos sulaukę trisdešimties, jie tampa beviltiški alkoholikai. Ištiesi alkoholikų kaimai, girtų mokinių gaujos terorizuoja mokyklas. Ir pagaliau per amžius negirdėtas dalykas – vaikai alkoholikai. Tokia padėtis turėtų kelti nerimą kiekvienam piliečiui ir pirmiausia mūsų Vyriausybei. Mūsų valdžia turėtų susimąstyti, kokių reikia imtis priemonių, kad sustabdytume žalą alkoholiu ir išgelbėtume bent dalį mūsų jaunimo. Jaunimo girtavimą ir alkoholizmą skatina per visas informacijos priemones skleidžiama reklama. Nuostoliai dėl alkoholio sukeltų eismo nelaimių mūsų šalyje yra 2–3 kartus didesni negu kitose Europos šalyse. Nepaisant to, Seimas priima įstatymus, įteisinančius alkoholio pardavimą degalinėse. O Šiaulių teismas, alkoholio verslininkams paprašius, sutrukdė miesto savivaldybei sustabdyti mokinių girtavimą rugsėjo pirmąją.

Demagogija, skleidžiama iš aukštos valstybės tribūnos, daro nepaprastai didelę žalą valstybės institucijų ir visuomeninių organizacijų pastangoms stabdyti alkoholio platintojų siautėjimą Lietuvoje. Alkoholio firmų etiketėmis aplipdytais televizorių ekranais jie nuolat skelbia savo visišką pergalę prieš sveiką protą, žūliai tyčiodamiesi iš dejuojančios nuo alkoholio sukeliamų nelaimių lietuvių tautos. Mes jaučiame gėdą dėl visiško mūsų valdžios bejėgiškumo.

Lyginamieji produktų kokybės testai ir jų įtaka rinkos dalyviams

JUOZAS RUŽEVIČIUS

Vilniaus universiteto profesorius,
Tarptautinės prekių mokslo ir
technologijų asociacijos IGWT (Viena)
vykdomojo komiteto narys

JUSTINAS ADOMAITIS

Vilniaus universitetas

Lyginamaisiais testais yra laikomi tokie produktų kokybės tyrimai, kai pasirinkus pagal savybes panašius vienos paskirties gaminius įvairiais metodais yra nustatomos ir lyginamos atitinkamos jų kokybės charakteristikos, siekiant pateikti vartotojui objektyvios informacijos apie gaminio kokybės ir kainos santykį.

Sparčiai augant Lietuvos ekonomikai didėja ir vartojimo mastas, plečiasi mažmeninės prekybos tinklai, gausesnė galutinio vartojimo produktų pasiūla. Intensyvi konkurencija verčia įmones ieškoti būdų, kaip išsilaikyti rinkoje. Be kitų vadybos sprendimų, įmonės investuoja į produktų tobulinimą, jų paskirstymą ir marketingą. Viso to pasekmė – didžiulis pasirinkimas, labai daug ir įvairios informacijos apie produktų pasiūlą rinkoje. Todėl vartotojui iškyla daug problemų pasirenkant labiausiai jo poreikius tenkinantį produktą. Dažnai marketingo informacija yra pagrindinis pasirinkimą veikiantis veiksnys, todėl įmonės išsitraukia į šias reklamos lenktynes. Tačiau tai nesukuria prielaidų racionaliam vartotojų apsisprendimui ir produkcijos pažangai.

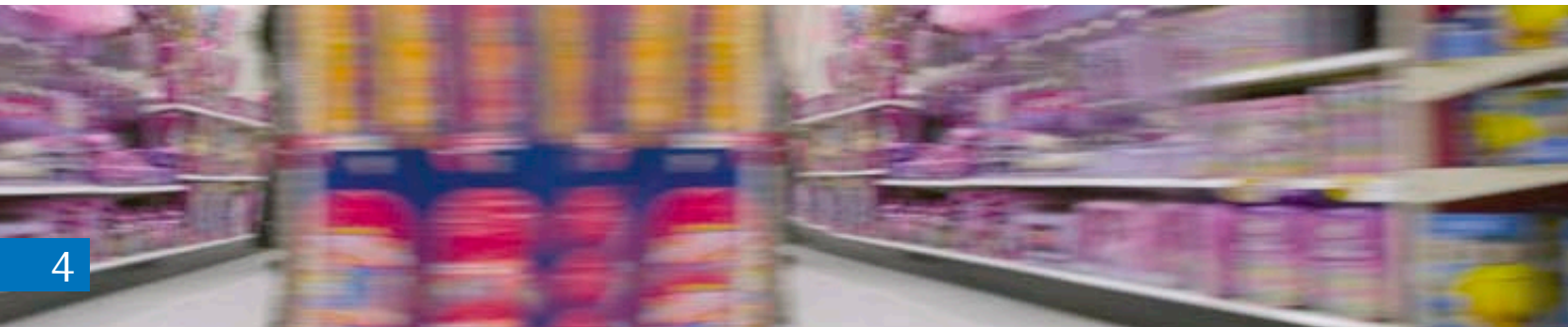
Vakarų valstybėse XX a. viduryje įsikūrė pirmosios valstybės remiamos organizacijos, kurios siekė nešališkai informuoti vartotojus apie rinkoje siūlomą produkciją ir padėti spręsti su vartojimu susijusius klausimus. Šiam tikslui įgyvendinti pasirinkti produktų tyrimų ir testavimo metodai. Tokiu būdu šios organizacijos siekė pateikti vartotojams realiai ir objektyviai rinkoje siūlomų produktų kokybės ataskaitas. Pastebėta, kad tai tapo gana svarbi ir įtakinga vartotojų informavimo priemonė, smarkiai veikianti ne tik vartotojų elgseną, bet ir įmonių sprendimus.

Testų tipai ir jų raida

Daugelyje sričių vartotojų produkcijos pasiūla yra labai įvairi. Rinkoje gausu įmonių, siūlančių vienodos rūšies produkcijos. Tokioje prekių ir paslaugų gausoje, kai kokybės rodikliai ir kaina labai kinta, sunku priimti gerą sprendimą renkantis vieną ar kitą prekę ar paslaugą.

Vartotojai teikia nemažą reikšmę neutralios institucijos pranešimams rinkdamiesi, ką pirkti

Klasikinė priemonė šioje srityje yra lyginamieji prekių ir paslaugų kokybės testai, dažniausiai vadinami „produktų testais“. Paprastai vartotojai, rinkdamiesi, ką pirkti, teikia nemažą reikšmę neutralios institucijos pranešimams. Trečiosios šalies institucijos testuojamos produkcijos kokybės rodikliai dažnai yra skirtingi nei jos reklamoje, todėl vartotojai jais tiki labiau nei gamintojo teikiama informacija. Teigiamas testo rezultatas yra geriausia produkto reklama. Gamintojai ir prekiautojai gali tikėtis tokios produkcijos paklausos padidėjimo,

o nepatenkinamai įvertintos produkcijos įvaizdis pablogės ir ji bus prasčiau perkama. Pirmiausia testuojant dėmesys kreipiamas ne tik į pačią prekę ar paslaugą, bet taip pat ir į tos produkcijos aptarnavimą ir kitus susijusius dalykus, pvz., programinės įrangos atnaujinimo paketai arba garantinis remontas. Atliekant testus ir skelbiant jų rezultatus, rinkos dalyviai yra dalykiškai ir aiškiai informuojami apie lyginamuosius produktų kokybės rodiklius. Testų rengėjai dažniausiai yra vartotojų organizacijos (jos organizuoja ir finansuoja reikiamus testus). Paprastai testų rezultatus publikuoja patys testų rengėjai. Vėliau jų rezultatai panaudojami kitų institucijų, dažniausiai nuo gamintojų nepriklausomoje specializuotoje periodinėje literatūroje ir reklamoje.

Pirmieji lyginamieji testai buvo atlikti 1929 m. JAV vartotojų organizacijos „Consumers' Research, Inc.“. Atlikti tyrimai parodė, kad lyginamųjų testų rezultatai dažnai turi daugiau įtakos vartotojams nei bet kokia komercinė reklaminė kampanija. Testų rezultatai per poveikį vartotojų elgsenai veikia ir gamintojų bei prekybininkų sprendimus, todėl atsiranda galimybė keisti rinką taip, kaip geriausia visuomenei ir aplinkai.

Testų poveikis rinkai

Užsienyje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad testai daro ženklų poveikį pramonei ir prekybai, tokiu būdu didindami rinkos skaidrumą ir paklausos mobilumą. Testai daro poveikį ir rinkos pasiūlos dalyviams. Apklausus užsienio vartotojus nustatyta, kad „Stiftung Warentest“ atliekami testai yra ganėtinai paplitę ir turi svarią reikšmę pirkėjams renkantis prekes. Pirkdami vieną ar kitą prekę, iki 41 proc. pirkėjų atsižvelgė į testų rezultatus.

Kuo rinka vartotojui yra geriau pažįstama, kuo mobilesne paklausa, tuo mažiau prasmės turi brangios marketingo kampanijos. Šiuo atveju įmonės daugiau dėmesio ir lėšų galėtų skirti savo gaminių kokybei gerinti, ir mažiau išlaidauti visuomeniniu požiūriu nenašiai ir neproduktyviai reklamai.

Testų rezultatai daro ženklų poveikį ir prekių apyvartai. Vokietijoje atlikus tyrimus nustatyta, kad testai daro įtaką ne tik vartotojų, bet ir gamybininkų bei prekybininkų, kaip paklausos dalyvių, veiksams. Atsižvelgdami į testų rezultatus, jie keičia savo asortimentą. Pavyzdžiui, tyrimo rezultatai rodo, kad 57 proc. apklaustų prekybininkų linkę įtraukti gerai testų metu įvertintas prekes į savo siūlomų produktų sąrašą, o 50 proc. linkę neigiamai įvertintų produktų daugiau nebeužsakinėti.

Tyrimai rodo, kad testai daro įtaką paklausai taip pat ir prekybos srityje. Teigiami testų rezultatai 46 proc. mažmenininkų beveik penktadaliu padidino įvertintų produktų pardavimus, o pardavimai augo apie 4 mėnesius. Neigiami testų rezultatai 27 proc. mažmenininkų sumažino atitinkamų produktų apyvartą apie 14 proc. Didmenininkų ir didžiųjų prekybininkų apyvartos rodiklių kritimas buvo dar didesnis.

Mažos įmonės gali patirti padidėjusią konkurenciją

Svarbia konkurencijos funkcionalumo sąlyga, be paklausos mobilumo ir rinkos skaidrumo laipsnio, yra rinkos pasiūlos dalyvių skaičius. Šis rodiklis taip pat yra veikiamas testų. Taip atsitinka dėl to, kad testus atliekančios organizacijos dažnai testuoja tik visoje nacionalinėje rinkoje paplitusią produkciją norėdamos aprėpti visą rinką. Dėl to nukenčia mažos ir vidutinės įmonės, kurių prekės lieka „nepastebėtos“. Didelių įmonių produkcijos platinimas visoje šalyje yra netiesiogiai remiamas, dėl to mažos gali patirti padidėjusią konkurenciją. Maži ir vidutiniai gamintojai, kurių produkcija neįtraukiama į testus, gali patirti nuostolių tik tuo atveju, jei ta produkcija galėtų būti teigiamai įvertinta ir dėl to padidėtų jos pardavimai. Priešingu atveju, jei tie produktai galėtų būti įvertinti neigiamai, firmos, kurių produkcija neįtraukiama į testus, išvengia rizikos netekti dalies apyvartos. Tyrimų metu nustatyta, kad šie trūkumai ir privalumai dėl produktų neįtraukimo į testus kompensuoja vienas kitą ir išsilygina. Taip pat nustatyta, kad testai kitaip nei didžiąsias pramonės įmones paveikia ne tik vidutines ar mažas, bet ir užsienio firmas, kurios yra vidaus rinkoje.

Žurnalo „Test“ tyrimas atskleidė, kad užsienio įmonių produktai buvo vidutiniškai prasčiau įvertinti nei vidaus konkurentų produkcija. Atitinkamai užsienio gamintojai nurodė, kad jų apyvartų kilimas dėl teigiamų testų rezultatų buvo silpnesnis nei kritimas dėl neigiamų rodiklių. Iš to galima daryti išvadą, kad užsienio bendrovėms dėl testų gali atsirasti papildomų barjerų įeinant į rinką ir jie gali patirti didesnių nuostolių dėl apyvartą veikiančių testų rezultatų nei vidaus gamintojai.

Taigi prekių kokybės testai turi įtakos ne tik prekių pardavimui ir vartotojų sprendimams, bet ir sąlygoja gamintojų bei prekybininkų veiksmus rinkoje. ***Mūsų šalies Vyriausybei būtina veiksmingiau remti vartotojų ugdymo bei informavimo programas ir šitaip prisidėti keliant visuomenės vartojimo kompetenciją ir kultūrą.***

Mobiliųjų

Mobiliųjų telefonų rinka, kaip ir kitų elektroninių prietaisų, dėl tobulėjančių naujausių technologijų nuolat sparčiai kinta.

Šiandien Lietuvos vartotojui siūloma didžiulė mobiliųjų telefonų modelių įvairovė. Telefonams priskiriamos įvairios funkcijos ir savybės: geidžiamiausias, elegantiškiausias, muzikaliausias, ploniausias pasaulyje ar netgi „viršijantis lūkesčius“. Bandoma ieškoti ir sąsąjū su natūralia kilme – „įkvėptas gamtos“.

Gamintojai ir jų atstovai, skatindami pardavimą ir naujų modelių pristatymo akcijas, pabrėžia tam tikras „išskirtines“ telefono savybes, pateikia patrauklias specifikacijas (didelės talpos vartotojo atmintinė, išpūdinga baterijos veikimo trukmė ir t. t.). Tačiau šie teiginiai nebūtinai yra tiesa, o aukšta produkto kaina ne visada pateisina vartotojo lūkesčius.

TELEFONŲ TESTAVIMAS

Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija (LNVF), dalyvaujama tarptautiniame projekte „Testai vartotojams – pajėgumų stiprinimas“ ir bendradarbiaudama su tarptautine vartotojų organizacija ICRT, pristato pirmuosius profesionalius ir nepriklausomus tyrimus Lietuvoje. (Pastaba: iki šiol žiniasklaidoje buvo aprašomi tik mėgėjiški, neprofesionalūs ir subjektyvūs vieno ar kito gamintojo bei jų atstovo užsakyti tyrimai.) Nepriklausomose ir sertifikuotose Vakarų Europos laboratorijose (jos neskelbiamos, norint išvengti galimo gamintojų ar atstovų spaudimo rezultatams) testuojamos visos kiekvieno mobiliojo telefono modelio funkcijos ir savybės. Atliekami ir objektyvūs (baterijos patvarumo, ekrano kokybės, atsparumo drėgmei, smūgiams), ir subjektyvūs (patogumo, išvaizdos patrauklumo, muzikos kokybės) testai.

Vertinimo kriterijai

Taškų minusavimo metodu ekspertai įvertino visus mobiliųjų telefonų modelius. Kuo daugiau tam tikras apibūdinimas skiriasi nuo reikiamo rezultato, tuo daugiau neigiamų taškų gauna

1 vieta 2 vieta 3 vieta

Šiame teste lyginami GSM telefonai su fotokamera ir muzikos grotuvu

MODELIS	SVARBA	NOKIA 5300 Xpress Music	SONY ERICSSON W800i	SONY ERICSSON W810i
	KAINA, Lt	749–1099	900–1249	950–1399
INVENTORIUS				
Fotokameros rezoliucija		1,3	2	2
Autofokusavimas		Ne	Taip	Taip
Optinis priartinimas		Ne	Ne	Ne
FM radijas		Taip	Taip	Taip
Pridėta atminties kortelė (MB)		256	512	512
Vidinė atmintis (>64 MB)		Ne	Ne	Ne
Antras ekranas		Ne	Ne	Ne
Mini USB jungtis		Taip	Ne	Ne
Didelės spartos duomenų perdavimas (HSCSD)		Taip	Ne	Ne
EDGE technologija		Taip	Ne	Taip
ERGONOMIŠKUMAS	5%	***	****	****
BATERIJA	18%	***	****	****
PORTATYVUMAS	7%	***	****	****
PATVARUMAS	5%	****	****	****
GARSO KOKYBĖ	15%	***	***	****
RYŠIO KOKYBĖ	15%	****	****	****
SMS	10%	****	***	***
NUOTRAUKOS	10%	***	***	***
MUZIKA	5%	****	****	****
PAPILDOMOS FUNKCIJOS	10%	****	****	****
BENDRAS ĮVERTINIMAS	100%	66,60%	65,60%	65,10%

tiriamas modelis. Vertinant galutinius rezultatus atsispindi už kelis kriterijus surinktų taškų kiekis. Didžiausias minusuojamų taškų kiekis priklauso nuo charakteristikos svarbos, kuri atsispindi lentelėje. Visi rezultatai yra vertinami pagal 10 balų skalę, kuri yra lygi 100 proc.

Naudojimo patogumas

Vertintos šios savybės: telefono instrukcijos turinio ir išbaigtumo vertinimas, didesnioji dažniausiai naudojamų telefono funkcijų dalis: įeinančio skambučio priėmimas, skambinimas iš telefono atmintinės, duomenų išsaugojimas, praleistų skambučių peržiūra, SMS siuntimas, skaitymas, rašymas ir vaizdavimas, MMS operacijos, vaizdo skambučiai, telefono kaip muzikinio grotuvo naudojimas, taip pat bendras ergonomiškumas – ar patogu laikyti rankoje, klaviatūros kokybė, valdymo patogumas. Įvertinta, keliais klavišų paspaudimais atliekama kiekviena funkcija, kaip greitai galima atlikti konkretų

veiksmą. Be tikslų skaičiavimų, buvo atliekamas ir subjektyvus vartotojų testas. Penki vartotojai, jau anksčiau susidūrę su testuojamais telefonais, turėjo pakomentuoti kiekvieno telefono patogumą naudotis. Vartotojų paprašyta kiekvienu telefonu atlikti pagrindines funkcijas: išjungti ir įjungti telefoną, pasikambinti ir priimti skambutį, išsaugoti, parašyti ir išsiųsti bei gauti ir perskaityti SMS. Jų buvo teiraujama apie ekrano kokybę (spalvų atkūrimą, rezoliuciją, ryškumą), klaviatūrą (klavišų išdėstymą ir dydį, paspaudimo stiprumą, tikslumą), išskirtines savybes ir telefono išvaizdą.

Garso kokybė: akustiniai testai

Buvo atliekami abiejų dažnių (900 MHz ir 1800 MHz) telefono garso matavimai. Patalpa, kurioje atlikti testai, buvo pusiau aidi. Matavimai atlikti tam tikra jėga spaudžiant telefoną prie dirbtinės ausies. Matuotas gaunamo ir siunčiamo garso dažnis, taip pat foninio triukšmo perdavimas. Atliktas ir subjektyvus kalbos atpažinimo testas. Tam panaudoti keli teksto, skaitomo vyrišku ir moterišku balsais, įrašai ir perduoti telefonu, esant skirtingoms situacijoms – tylioje ir triukšmingoje aplinkoje (70 dB prie mikrofono). Perduoti ir įrašyti pokalbių pavyzdžiai pateikti subjektyviam testuotojų vertinimui.

Muzikinio grotuvo garso kokybės vertinimas

Testas atliktas naudojant stereoausines, parduodamas kartu su telefonu. Du patyrę testuotojai klausėsi skirtingos kokybės

SAMSUNG SGH-D830	SONY ERICSSON W300i	SONY ERICSSON Z550i	NOKIA 6131	SAMSUNG SGH-D900	NOKIA 6125	SAMSUNG SGH-E900	LG KG810	NOKIA 5500 Sport	LG P7200	LG KG800 Chocolate
949–1349	650–799	650–849	759–999	1229–1749	679–899	859–1090	939–1126	800–1199	1363–1377	1099–1250
2	1,2	1,3	1,3	3,1	1,3	1,9	1,3	2	1,9	1,3
Ne	Ne	Ne	Ne	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Taip	Ne
Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Ne	Taip	Taip	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Taip	Ne	Ne
Ne	256	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	64	Ne	Ne
Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	128	Ne	Ne	128
Taip	Taip	Taip	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Ne	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Taip	Taip	Ne	Taip	Taip	Taip	Taip	Ne	Taip	Ne	Ne
***	***	***	****	***	****	***	***	***	***	***
***	*****	****	***	***	***	***	***	****	***	***
****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****
*****	*****	*****	****	****	****	****	*****	****	*****	****
****	****	****	***	****	****	****	****	****	***	****
****	****	****	****	***	****	****	****	****	****	***
****	***	***	****	****	****	***	****	***	***	***
***	**	***	***	***	***	***	***	***	***	**
**	***	***	***	**	***	**	***	***	***	**
****	****	***	****	****	****	****	***	***	***	***
64,40%	64,10%	63,40%	63,40%	63,30%	62,80%	62,70%	62,00%	61,40%	59,20%	55,80%

(128 kb/s, 192 kb/s ir 256 kb/s) mp3 formato muzikinių bylų. Kiekvienam telefonui testuoti buvo naudojama trijų skirtingų stilių muzika: rokas, klasika ir populiarioji muzika.

Ryšio kokybė ir jautrumas

Telefono ryšio jautrumas matuotas specialiu įrenginiu – GSM simulatoriumi. Paprastai matuojama 900 ir 1800 GSM dažniais. Telefonas dedamas į specialią dėžę, apsaugotą nuo pašalinio efekto (kitų dažnių, antenų signalų) ir po tam tikro apibrėžto kalbos taktų kiekio išmatuojamas klaidų skaičius perduodant duomenis. Siunčiamas pagrindinės stoties signalas nuosekliai mažinamas, kol antros klasės telefonų klaidų kiekis pasiekia 0,2 proc., pirmos klasės telefonų – 0,4 proc. Pasiekus šį lygį, nustatomas pagrindinės stoties siunčiamo signalo stiprumas. Tada mobilios stoties signalas jungiamas visu galingumu ir matuojamas skirtumas tarp pastarojo ir prieš tai įvertinto matavimo.

Baterijos

Baterijų talpa matuojama jas įkraunant ir iškraunant keletą kartų. Baterijoms pakrauti naudojamas su telefonu parduodamas kroviklis. Iškrovimui vertinti telefonas buvo budėjimo būsenos, tačiau vienas klavišas buvo nuolat spaudomas, simuliuojant SMS rašymą arba žaidimą telefonu. Taip pat buvo matuojamas ir baterijos įkrovimo laikas.

Fotokamera

Atlikta kiekvienu mobiliuoju telefonu gautų nuotraukų testavimo analizė.

Norint įvertinti geriausią gauto vaizdo kokybę, spalvų atkūrimą, triukšmą (pašalinius elementus), suliejimą dėl judėjimo ir bendrą išpūdį, nuotraukos buvo daromos esant trimis skirtingiems apšvietimams. Apšvietimai simuliuo dienos, įstaigos ir kaitrinės lempučių šviesą (tokios dažniausiai naudojamos butyje, namuose). Nuotraukos buvo perkeltos į kompiuterį, išspausdintos ir įvertintos trijų testuotojų. Taip pat buvo atsižvelgta ir į nuotraukų perkėlimo į kompiuterį sudėtingumą (keičiama atminties kortelė, „Bluetooth“, „Infrared“, MMS).

Muzikos grotuvas

Vertintas maksimalios naudojamos atminties kortelės dydis, specialios kortelės poreikis, sukuriamų bylų struktūra. Skirtingų muzikinių formatų nuskaitymas – tikrinama MP3, AAC, WMA. Taip pat tikrinta muzikos perkėlimo į telefoną galimybė – atminties kortelė, USB laidu. Vertintas duomenų perdavimo greitis. Patikrinta, ar atkuriamos muzikinės bylos ilgais pavadinimais, ar reikalinga speciali programinė įranga muzikai perkelti (pvz., „iTunes“).

Portatyvumas

Įvertintas telefono svoris, garso reguliavimas, klaviatūros užrakinimas ir atrakinimas, telefono matmenys.

Atsparumas smūgiams: kritimo testas

Atsparumo mechaniniams smūgiams testas buvo atliekamas besisukančiame būgne, kuriame sukuriama kritimo įvairiais kampais iš 80 cm aukščio sąlygos. Telefonas buvo sukamas specialios formos sukonstruotame būgne, kuriame per minutę nukrisdavo 10 kartų. Po 10, 30 ir 50 smūgių telefonas išimtas ir patikrintos atsiskyrusios dalys (pvz., atverčiamas ekranas), įvertinti matomi pažeidimai ir telefono funkcionavimas (skambinimas, skambučio priėmimas). Testavimo metu telefonas yra budėjimo būsenos.

Atsparumas vandeniui: lietaus testas

Vertikalios padėties įjungtas telefonas buvo padėtas po lietaus simulatoriaus srove. Dirbtinis 5 mm/min. lietus buvo įjungtas vieną minutę, o po to iš karto patikrinta, kaip veikia telefono funkcijos – skambinimas ir skambučio priėmimas. Nepastebėjus telefono pažeidimų, telefonas klaviatūra į viršų vėl dėtas po lietaus simulatoriumi vienai minutei. Po 4–5 dienų, saugant telefoną įprastomis sąlygomis laboratorijoje, vėl buvo patikrintos funkcijos (skambučio priėmimas ir skambinimas), taip pat tikrinta įkrovimo funkcija.

Testo nugalėtojai

Nokia 5300 Xpress Music

Pagamindama šį puikų 5300 Xpress, „Nokia“ atsirikė dar vieną muzikinių telefonų rinkos gabalą. Aukštos kokybės ekranas, gera fotokamera ir šūsnis papildomų funkcijų paverčia šį telefoną geru pirkiniumi.

Nors sveria 107 gramus, šis telefonas yra sunkesnis už vidutinį, tačiau papildomos funkcijos telefone yra vertos to svorio. Slankusis ekranas kuria kompaktiškumo išpūdį. Telefonu lengva naudotis ir skambinant, ir siunčiant žinutes. Ryšio kokybė gera, o garsas skambučio metu, nors ir nėra aukštos kokybės, tačiau nėra ir prastas. Telefone daug papildomų funkcijų, iš jų svarbiausia – muzikos grotuvas. Grotuvu labai lengva naudotis, atkuriamos įvairios muzikos bylos. Yra skrydžio režimas. Kartu su telefonu gaunamos ir stereoausinės, tačiau naudojantis ausinių adapteriu galima prijungti ir kitas.

Standartinėje 256 Mb Micro-SD atminties kortelėje telpa 40–50 kūrinių. Pabodus įrašytai muzikai, bet kada galima įsijungti FM radiją. 1,3 Mp fotokamera, esant geram apšvietimui, gaunamos gana neblogos nuotraukos. Kalbant apie duomenų perdavimą, tai čia yra viskas: „Bluetooth“, „Infrared“, „mini USB“. Telefone įdiegta paskutinė „Bluetooth“ versija (A2DP), kuri leidžia persiųsti muzikines bylas.

Sony Ericsson W800i Walkman

Dėl išskirtinės 2 Mp foto-kameros ir puikios muzikos grotuvo šis telefonas užima pirmaujančias pozicijas, o ilgai tarnaujanti baterija prideda papildomų taškų.

Muzikos grotuvo garso kokybė nėra labai gera, tačiau pakeitus prie telefono pridedamas nepatogias ausines į geresnes, žemų dažnių kokybė akivaizdžiai pagerėja. Muzikos grotuvą lengva perprasti ir juo

naudotis, o persijungti iš muzikos klausymo į pokalbį telefonu galima vienu jungiklio ant ausinių laido prielietimu.

FM radijas turi automatinio dažnio nustatymo funkciją ir RDS, todėl galima matyti klausomos stoties pavadinimą.

2 Mp kameros nuotraukos dienos šviesoje puikios ir „gaudo“ judesius. Nors nuotraukų kokybė prastėja silpnėjant apšvietimui, tačiau rezultatai geresni, nei kitų testuotų telefonų. Šia kamera galima filmuoti.

Duomenų perdavimo galimybės puikios – USB, „Bluetooth“, „Infrared“, tačiau byla perduodama naudojant USB labai lėtai, tad reikėtų įsigyti atminties kortelių skaitytuvą, kad būtų galima greičiau perrašyti duomenis į prie telefono pridėtą 512 Mb Mini-SD atminties kortelę.

Telefonas nėra pats geriausias skambinimui/skambučių priėmimui, o ir ekranas galėtų būti didesnis. Tačiau patogiu žinutes siųsti, o baterijos veikimo laikas tiesiog puikus. Garso kokybė skambučio metu vidutiniška, bet ryšio kokybė gera.

Telefone daug funkcijų, tačiau jis kompaktiškas, nesunkus ir tvirtas.

Samsung SGH-D830

Elegantiškas telefonas. Nepaisant jo plonumo, gali „pasigirti“ ne viena naudinga savybe. Nors baterija ir muzikos grotuvas gali nuvilti, bet pagrindines funkcijas telefonas vykdo gerai.

Šio modelio telefoną galima nešioti siauriausiose kišenėse. „Samsung SGH-D830“, nepaisant plonumo, pakankamai „kietas“ – jis puikiai pasirodė patvarumo testuose.

Atverčiamas telefonas turi antrą monochrominį ekraną, matomą esant uždarytam dangteliui. Garso ir ryšio kokybė gera, o rašyti SMS žinutes labai paprasta. Telefone yra „Bluetooth“ technologija, o integruota kamera gali filmuoti ir atkurti vaizdą. Tačiau nuotraukų kokybė nėra gera netgi esant geram apšvietimui.

Telefone yra papildoma jungtis Micro-SD kortelei, tačiau ją reikia įsigyti atskirai. Muzikos grotuvas šiek tiek nuvilia. Nepaisant galimybės atkurti įvairias bylas, garso kokybė tik vidutiniška, o grotuvu ne taip paprasta naudotis.

Baterijos tarnavimo laikas vidutiniškas, klaviatūra šiek tiek per jautri.

Informacijos apie kitus testus – UMTS telefonų su muzikos grotuvu, GSM telefonų su fotokamera be muzikos grotuvo – galite rasti internete www.vartotojunaujienos.lt

Ką turėtų žinoti mobiliojo telefono naudotojas

Mobiliųjų telefonų vagystės ar plėšimai šiuo metu Lietuvoje yra vieni dažniausių gatvėje įvykdomų nusikaltimų. Pagrindinė priežastis turbūt ta, kad, remiantis statistika, viešosios judriojo telefono ryšio paslaugos Lietuvoje paskutiniu metu itin paplitusios, ir labai tikėtina, jog vos ne kiekvieno žmogaus kišenėje, rankinėje ar kitoje nesaugioje vietoje galima aptikti šį nedidelį, bet brangų daiktą. Liūdniausia tai, jog šios rūšies nusikaltimų aukomis dažniausiai tampa jauniausi ir silpniausi mūsų visuomenės atstovai – vaikai ir paaugliai. Judrusis telefono ryšys jaunimui yra tiesiog būtinybė – tai atitinkamas įvaizdis, bendravimo forma. O nusikaltėliai žino, jog atimti ar pavogti mobiliųjų telefoną iš silpnesnio yra daug lengviau.

Kaip apsisaugoti nuo vagišių?

Atsakingos valstybės institucijos ir judriojo telefono ryšio operatoriai imasi atitinkamų veiksmų, siekdami sumažinti

mobiliųjų telefonų vagysčių ir plėšimų skaičių. Tačiau be mobiliųjų telefonų naudotojų pastangų ir tinkamų savo turto (kartais ir sveikatos ar gyvybės) saugojimo priemonių sunku pasiekti gerų rezultatų. Šiame skyrelyje ir bus aprašytos prevencinės priemonės, kurių vartotojai turėtų imtis, siekdami išvengti nusikaltimo, susijusio su mobiliųjų telefonų vagystėmis ir plėšimais.

Pirmiausia pora techninių aspektų, kurie turėtų padėti vartotojui geriau suprasti, kokios techninės ir organizacinės apsaugos nuo tokių nusikaltimų priemonės yra įdiegtos mobiliajame telefone.

Turbūt ne kiekvienas mobiliojo telefono naudotojas žino, jog jo telefonas, panašiai kaip ir automobilis, turi savo unikalų identifikacinį numerį IMEI (angl. *International Mobile Equipment Identity*). IMEI paprastai nurodomas ant telefono pakuotės, jį taip pat galima rasti užrašytą ant lipduko, priklijuoto prie telefono korpuso, kuris matomas nuėmus telefono maitinimo bateriją. IMEI paprastai sudaro 15 skaitmenų, tačiau naujesniuose modeliuose prie šių skaitmenų papildomai pridodamas programinės įrangos versijos numeris (1 ar 2 skaitmenys). IMEI visada yra įdiegtas ir mobiliojo telefono programinėje ar techninėje įrangoje. Kiekvienas mobiliojo telefono naudotojas gali sužinoti jo programinėje ar techninėje įrangoje įdiegtą IMEI savo telefono klaviatūra surinkęs simbolių seką *#06#.

Pastebėtina, kad IMEI ir yra skirtas tam, kad būtų užkirstas kelias ar apsunkintas naudojimasis vogtu telefonu. Esant įjungtam telefonui ryšio zonoje, IMEI kartu su kitais specialiais duomenimis tam tikrais laiko intervalais persiunčiamas judriojo telefono ryšio operatorių bazinėmis stotimis. Jei dingus mobiliajam telefonui vartotojas prašo užblokuoti ne tik atitinkamą telefono numerį, bet ir IMEI, operatorius taip ir padaro. Todėl kitam vartotojui, bandančiam pasinaudoti judriojo telefono ryšio paslaugomis tokiu telefonu (nors jame ir yra kita SIM kortelė), automatiškai šios paslaugos nebus teikiamos. Pasitelkę atitinkamas organizacines ir technines priemones nusikaltimo tyrimą vykdančios pareigūnai gali nustatyti šio mobiliojo telefono buvimo geografinę padėtį, taip pat juo besinaudojantį asmenį.

Sakysite, kokia gi čia kliūtis, jei galima į tokį telefoną įdėti kito Lietuvos ar užsienio judriojo telefono ryšio paslaugų teikėjo SIM kortelę, ir toliau laisvai naudotis šio telefono ryšio paslaugomis?

Kad taip nebūtų, Lietuvos operatoriai pagal galimybes tarpusavyje keičiasi informacija apie jų klientų dingusių mobiliųjų telefonų IMEI, o Europoje yra sukurtas bendras centrinis įrenginių identifikacijos registras – CEIR (angl. *Central Equipment Identification Register*), kuriame saugomi vogtų telefonų IMEI. Todėl jungiantis prie kitų judriojo

telefono ryšio tinklų vogtu telefonu, dažniausiai vartotojas vietoj paslaugų gaus pranešimą, kad paslaugų teikimas neįmanomas, nes įtariama, jog telefonas yra vogtas.

Deja, kaip ir daugelio kitų apsaugos priemonių atveju, nesažiningi žmonės sugalvojo, kaip pakeisti mobiliojo telefono IMEI, kad telefonas taptų „švarus“, t. y. tinklas negalėtų nustatyti, ar jis vogtas. Anksčiau IMEI keitimo paslaugą Lietuvoje galima buvo gauti visiškai legaliai vos ne kiekvienoje mobiliųjų telefonų taisyklėje ar net pačiam bandyti jį pakeisti, internetu atsiuntus atitinkamą programinę įrangą. Nuo 2005 m. vasaros, įsigaliojus Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimui, su IMEI keitimu susijusi veikla be gamintojo įgaliojimo tapo nelegali ir baudžiama. Be to, kaip jau buvo minėta, IMEI yra unikalūs, o jų sekos yra paskirstytos pagal telefonų gamintojus, modelius ar net gamyklines partijas. Atlikus tyrimą, daugeliu atvejų galima nustatyti, ar IMEI keistas, ar ne, o operatoriai yra įpareigoti esant techninėms galimybėms neteikti paslaugų, jei nustatoma, kad IMEI pakeistas.

Pastaba. Nereikėtų painioti mobiliojo telefono, kurio programinė įranga yra gamintojo nustatyta taip, kad jis veiktų tik viename judriojo telefono ryšio tinkle, „atřišimo“ procedūros su IMEI keitimu, nes „atřišant“ paprastai

IMEI nekeičiamas. Kita vertus, būtų geriau, jei vartotojas, atsiimdamas iš „atřišimo“ paslaugą atlikusio asmens savo mobilųjį telefoną, patikrintų, ar po minėtos procedūros nepakito IMEI, nes po to galima susidurti su nenumatytais nemalonumais.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, toliau pateikiami patarimai mobiliųjų

telefonų naudotojams, kuriais jie turėtų vadovautis, norėdami išvengti nemalonumų, susijusių su mobiliųjų telefonų vagystėmis ar kitais nusikaltimais.

Ką vartotojas turėtų žinoti, įsigydamas ar atsiimdamas iš taisyklės mobilųjį telefoną

 Įsigydami mobilųjį telefoną, reikalaukite dokumentų, pagal kuriuos įmanoma nustatyti, kad jis įgytas teisėtai.

 Įsigydami mobilųjį telefoną, klaviatūra surinkite simbolių seką *#06# ir patikrinkite, ar pirkimo ir pardavimo sutartyje, garantiniame talone, ant pakuotės ar ant mobiliojo telefono korpuso nurodytas IMEI sutampa su jo programinėje ar techninėje įrangoje įdiegtu IMEI. Jei IMEI nesutampa, nepirkite tokio telefono. (Ši procedūra ypač reikalinga, jei perkate telefoną neoficialiose pardavimo vietose, t. y. „iš rankų“.)

 Įsigiję mobilųjį telefoną, jums patogiu būdu užsirašykite jo IMEI (pvz., ant popieriaus lapo). Ši informacija turėtų būti saugoma ne kartu su telefonu. Šios informacijos prireiks, kai norėsite užblokuoti telefoną, jį gali padėti ir atgauti prarastą telefoną.

Atsiimdami iš taisyklos „atrištą“ ar sutaisytą telefoną, patikrinkite, ar po „atrišimo“ ar taisymo procedūros nepakeistas IMEI. Jei taip, reikalaukite iš asmens, atlikusio IMEI keitimą, gamintojo įgaliojimo, o jei tas asmuo gamintojo įgaliojimo neturi, kreipkitės į policiją.

Žinokite, kad įsigydami telefoną neoficialiose prekybos vietose Jūs rizikuojate nukentėti, pvz., išaiškėjus, kad telefonas yra vogtas, jums gali būti nutrauktas judriojo ryšio paslaugų teikimas šiuo telefonu, telefonas gali būti konfiskuotas, taip pat jums gali tekti paaiškinti nusikalstamą veiką tiriantiems pareigūnams dėl vogto telefono įsigijimo aplinkybių.

Tik jums žinomose vietose telefono korpusą pažymėkite ženklų, pagal kurį būtų įmanoma jį atskirti.

Įsigiję telefono aparatą, galite kreiptis į teritorinę policijos įstaigą. Kai kuriose iš jų policijos pareigūnai atlieka slaptą daiktų žymėjimą ir jūsų telefoną jie papildomai pažymės specialiu žymekliu bei užregistruos daiktų žymėjimo žurnale.

Kaip mobiliojo telefono naudotojas turėtų elgtis, kad maksimaliai apsaugotų nuo vagystės ar apiplėšimo

Saugokite mobilųjį telefoną kišenėje, rankinėje ar kitoje vietoje taip, kad aplinkiniams būtų sunku nustatyti, jog jį turite, kol juo nesinaudojate.

Naudokitės telefono užrakinimo funkcija, jei tokia yra.

Nesinaudokite telefonu vietose, kur tikimybė būti apiplėštam ar apvogtam yra didelė: tamsiose vietose, spūstyse ir t. t.

Prieš naudodamiesi telefonu, įvertinkite jus supančią aplinką, ar ji yra pakankamai saugi.

Nepalikite telefono automobilyje tokiose vietose, kur jis gali būti matomas ar girdimas jo skambutis iš išorės (geriausia niekada telefono nepalikti automobilyje).

Ką vartotojas turėtų žinoti, jei mobilusis telefonas dinga

Jei jums pavogė mobilųjį telefoną, kuo skubiau apie tai praneškite policijai. Bus geriausia, jei nurodysite jo IMEI ir kitus ženklus, pagal kuriuos telefoną būtų įmanoma atpažinti.

Kuo skubiau kreipkitės į savo judriojo telefono ryšio operatorių, prašydami užblokuoti tiek abonentinį numerį, tiek IMEI. Gerai, jei IMEI žinote, tačiau jei jo nežinote nesisielokite, paprašykite, kad operatorius užblokuotų IMEI, kurį tinklas užregistravo paskutinį kartą prieš įvykstant telefono, kuriame buvo jūsų SIM kortelė kartu su jūsų abonentiniu numeriu, vagystei. Tokius duomenis operatorius paprastai turi.

Norime paprašyti: būkite pilietiškai sąmoningi, pastebėję ar įtardami nusikalstamas veikas, susijusias su mobiliųjų telefonų vagystėmis ar plėšimais, ar IMEI keitimu, kreipkitės į policiją, taip pat aktyviai dalyvaukite tiriant šias veikas. Nebūkite pasyvūs, nes tik bendromis pastangomis galima sumažinti grėsmę jums ar jūsų artimiesiems tapti šio tipo nusikaltimų aukomis.

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba

ATMINTIES RAKTAI – KAUPIKAI

Dar visai neseniai, iki CD ir DVD diskų atsiradimo, pagrindinis informacijos „nešiklis“ iš vieno kompiuterio į kitą buvo disketės. Tačiau pastaruoju metu vis plačiau ši funkcija perleidžiama patikimesniems, mažyčiams ir visais atžvilgiais patogesniems informacijos kaupikams – atmintukams (flešams).

Pakabukas... darbu

Prieš kelerius metus atminties raktai buvo brangus malonumas, o jų maksimali talpa ir greitis, palyginti su optinių diskų galimybėmis, buvo nedideli. Nepaisant to, patikimumas ir paprastumas jais naudojantis bei mažas dydis paskatino atmintukus naudoti skaitmeninės technologijos įrangoje – vaizdo kameros, fotoaparatuose, spausdintuvuose. Didėjanti paklausa ir susidomėjimas šia patogia informacijos pernešimo įranga vertė gamintojus plėtoti ir tobulinti atmintukų gamybos technologiją.

Prieš porą metų, kai buvo atliekami pirmieji atminties raktų – informacijos kaupikų – testai, rinkoje pasirodė pirmieji greitai modeliai, iš rinkos „išstūmę“ lėčiau veikiančius USB 1.1. Maksimali atminties raktų talpa nepaprastai padidėjo: atsirado net 8 GB talpos raktai! Kol kas jie gana reti rinkoje ir labai brangūs. Tačiau 1 GB modelių kaina visiškai prieinama.

Testuoti populiariausi ir pigesni žinomų gamintojų 1 GB atminties raktai: „Sandisk“, „Kingston“, „Transcend“, PQI, „Apacher“ ir „A-Data“. Testuoti ir 4 GB modeliai „Sandisk“ ir „Transcend“. Į tokios didelės talpos atminties raktus galima įrašyti DVD filmą ir daugiau nei pusšimtį MRZ formato muzikinių albumų. Jie testuoti pasigirdus skirtingoms nuomonėms, kad, didėjant talpumui, mažėja perduodamos informacijos greitis.

Tiriamų atminties raktų forma ir išvaizda gerokai skiriasi. Griežtų klasikinių formų „Sandisk“, „Kingston“, PQI ir ekstravantiško korpuso „A-Data Football“, primenantis trijų futbolo kamuolių formą. Gumini „A-Data Football“ korpusas, gamintojų teigimu, atsparesnis smūgiams ir saugo nuo drėgmės. Tačiau patogiau naudotis klasikiniams stačiakampiams modeliams. Viena jų vertingų savybių – kompaktiškumas, todėl vienu metu galima net kelis įkišti į šalia esančius USB lizdus. Ankstesnės gamybos atminties raktuose buvo sklendėlė, padedanti apsaugoti nuo nepageidaujamo įrašo. Iš dabar gaminamų modelių tokia sklendė yra tik „PQI Cool Drive U339Pro“. Šio modelio informacijos kaupiko komplektą sudaro USB 2.0 kabelis, programinis diskas ir virvutė nešioti pasikabinus ant kaklo.

Parengta pagal žurnalą „Spros“

XXI amžiaus skalbyklės

XXI a. šeima skalbyklėmis naudojasi vidutiniškai 4–5 kartus per savaitę. Nors visai neseniai mūsų šeiminkės džiaugėsi turėdamos cilindrinę skalbimo mašiną „Riga“, dabar jų poreikiai gerokai pakito. Todėl keičiasi ir pačios skalbyklės – didėja būgnų talpa, apsisukimo greitis. Rinkoje atsiranda vis modernesnių, daugiafunkcinių ir įvairaus dizaino skalbyklių.

Šio straipsnio tikslas – padėti objektyviai nuspręsti, kuri skalbyklė atitinka jūsų poreikius ir yra tinkamiausia.

Skalbyklės tipas

Parduodamos per priekinę arba viršutinę dalį įkraunamos skalbyklės. Per priekinę dalį įkraunamos skalbyklės yra populiariausios, jas galima pastatyti virtuvėje, paslėpti spintelėje. Per viršų įkraunamos skalbyklės išsijgia apie 4 proc. pirkėjų. Jas patogiau pastatyti ten, kur nereikia kišti po spintele ar lentyna. Šios

MODELIS	SVARBA	1 VIETA Miele W1514	2 VIETA AEG L86810	3 VIETA AEG-ELECTROLUX Lavamat 62610
Kaina (Lt)		2999	2799	1529
SAUSŲ SKALBINIŲ KIEKIS (KG)		5	6	6
SKALBIMO KOKYBĖ	55%	****	***	***
Skalbimas	65%	****	****	****
40 °C medvilnė	40%	****	****	***
40 °C medvilnė, greitas skalbimas	25%	****	*****	****
40 °C sintetika	35%	****	***	***
Skalavimas	20%	***	*	***
40 °C medvilnė	45%	**	*	***
40 °C medvilnė, greitas skalbimas	30%	****	*	****
40 °C sintetika	25%	**	*	*
Laiko sąnaudos	15%	***	*****	****
GRĘŽIMAS	10%	****	****	***
ENERGIJOS SUVARTOJIMAS	10%	****	****	****
VANDENS SUVARTOJIMAS	10%	****	****	****
TRIUŠMAS	5%	***	***	**
NAUDOJIMO PATOGUMAS	10%	****	****	****
BENDRAS ĮVERTINIMAS		****	****	****
BENDRAS ĮVERTINIMAS (PROC.)	100%	64%	62%	61%

Skalbyklių kainos Lietuvos rinkoje 2007 m. gegužės 28 d.

skalbyklės patogesnės: nereikia lenktis kraunant ar išimant skalbinius. Tačiau mūsų atliktuose testuose nė viena jų nebuvo tokia gera, kaip testuoti tradiciniai skalbyklių modeliai.

Energijos taupymas

Perkant skalbyklę atkreiptinas dėmesys ir į energijos taupymą. Pagal energijos sąnaudas ir skalbimo kokybę ši buitinė

Specialiai testavimui paruoštos dėmės tvirtinamos prie audinio

technika skirstoma į A, B, C, D, E, F, G klases. Ekonomiškiausias yra A klasės skalbyklės, o G klasės naudoja daugiausia išteklių. Tačiau kiekvienos skalbyklės gręžimo ar skalbimo efektyvumo klasės gali skirtis, tad perkant reikia įvertinti, kokios skalbimo funkcijos aktualiausios namų ūkyje. Šios klasės yra nustatytos naudojant 60 °C skalbimo programą, todėl energijos taupymas priklausys nuo naudojamų skalbimo režimų ir, žinoma, elektros kainos.

Kai kurie gamintojai naudoja A+ klasę, norėdami atskirti savo gaminius nuo A klasės skalbyklių, bet ši klasė oficialiai nepripažinta ES žymėjimo schemeje.

Į ką atkreipti dėmesį renkantis skalbyklę

Rinkdamiesi skalbyklę parduotuvėje, turėtumėte atkreipti dėmesį į žemiau aptariamus dalykus.

Talpa. Gamintojai siūlo skalbykles, kurių didesnės talpos būgnai nei anksčiau, tad vienu skalbimu galima išskalbti daugiau skalbinių. Įprasta talpa yra 6 kg ir jos visiškai pakanka daugeliui namų ūkių.

Hotpoint WT960	Bosch WAA24460SN	Electrolux EWF 12270W	Electrolux EWF 12470W	Whirlpool AWO/D45135
1200	1899	1585	1733	1499
***	***	***	***	***
7	6	6	6	5
***	***	***	***	****
***	****	***	***	***
****	***	****	****	****
***	***	****	****	****
**	**	**	**	*
*	**	*	*	*
****	***	****	***	****
**	**	**	**	*
*****	****	****	****	**
***	****	***	***	***
*****	***	****	****	***
*****	****	****	****	****
***	**	**	**	**
****	****	****	****	****
***	***	***	***	***
59%	58%	57%	57%	54%

Užraktas. Skalbyklėse dažnai yra užraktai, saugantys nuo neatsargaus vaikų elgesio. Kai kurios jų, pasukus mažą varžtelį, neleidžia uždaryti durelių ir pradėti skalbti.

Filtrai. Kad skalbyklė efektyviai veiktų, filtrai turi būti reguliariai valomi. Įsitikinkite, ar jie lengvai pasiekiami, ar juos lengva atsukti ir išimti. Kai kurie filtrai yra įmontuoti aukščiau, todėl galima nesunkiai pakišti indą išbėgančiam vandeniui.

Plačios durelės. Nepaisant skalbyklės talpos, visuomet patogiau, jei yra plati anga. Patikrinkite, ar skalbyklės durys plačiai atsidero (180 laipsnių). Tai labai patogu dedant ar išimant skalbinius.

Pasirenkamas sukimo greitis. Ši savybė leidžia nustatyti norimą būgno sukimosi greitį ir apsaugoti vilnonius ar rankomis skalbiamus drabužius. Patogu, kai numatytasis sukimosi greitis yra didesnis nei 1000 apsisukimų per minutę (aps./min.).

Skaitmeninis ekranas. Kai kuriuose ekranuose matyti tik likęs skalbimo laikas. Kiti yra integruoti į bendrą skalbyklės režimų programą ir teikia daug papildomos informacijos, tačiau dėl to skalbykle nebūtinai lengviau naudotis.

Detergento stalčius. Apžiūrėkite, kur pilamos skalbimo priemonės. Geriausia, kai galima ištraukti viena ranka, norint išvalyti.

Sukimosi greitis. Kai sukimosi greitis didesnis – 1600 ar 1800 apsisukimų per minutę, drabužiai skalbyklėje ar džiovykloje bus trumpiau.

Pasirenkama temperatūra. Daugelyje skalbyklių galima sumažinti temperatūrą, skalbiant apyšvarius skalbinius. Jei drabužiams reikia švelnaus skalbimo, temperatūrą patariama sumažinti nuo 60 iki 40 °C.

Skalbiniai su dėmių ruošiniais dedami į skalbyklę

Testavimas

Atliekant testus skalbyklėms teko įveikti įvairiausias kliūtis. Buvo tikrinama viskas – nuo skalbimo kokybės iki išsibarsčiusių monetų surinkimo. Nors skalbyklėse gali būti iki 15 skirtingų skalbimo programų, dažniausiai naudojamos kelios pagrindinės programos: medvilnės, sintetikos ir trumpo skalbimo. Būtent šios programos tiriamos testuose, prieš tai pasitarus su nepriklausomų laboratorijų darbuotojais ir išsamiai išanalizavus gamintojų pateiktas instrukcijas.

Modernios skalbimo priemonės leidžia skalbti drabužius 40 °C temperatūroje beveik visais režimais. Tokiu būdu sumažinamas poveikis aplinkai, naudojama mažiau energijos ir vandens. Visi skalbimo testai buvo atliekami 40 °C temperatūroje.

SKALBIMO KOKYBĖ

Visi testai atlikti naudojant standartinį detergentą. Kiekviena mašina buvo atliekami trys skalbimo ciklai, o skalbimo kokybei vertinti naudoti specialūs dėmių pavyzdžiai. Dažniausiai testuose naudojami sunkiai išplaunamų dėmių pavyzdžiai, nes lengvai išplaunamas dėmės sėkmingai įveikia daugelis skalbyklių. Šiame teste naudotos mineralinės alyvos, kraujo, kakavos ir raudono vyno dėmės. Į skalbyklę buvo prikrautas maksimalus galimas marškinėlių, antklodžių ir kitų skalbinių kiekis ir paruošti dėmių pavyzdžiai. Pasibaigus skalbimui, spektrofotometru atlikti dėmių atspindėtos šviesos matavimai. Tokiu būdu galima tiksliai nustatyti, koks dėmės kiekis buvo išvalytas.

SKALBIMO IR GRĘŽIMO METU KELIAMAS TRIUKŠMAS

Penki ekspertai vertino skalbyklės 40 °C medvilnės skalbimo programos metu skleidžiamą triukšmą. Jie vertino ne tik skleidžiamo triukšmo stiprumą, bet ir tai, ar garsas įkyrus ir erzintis.

SKALAVIMAS

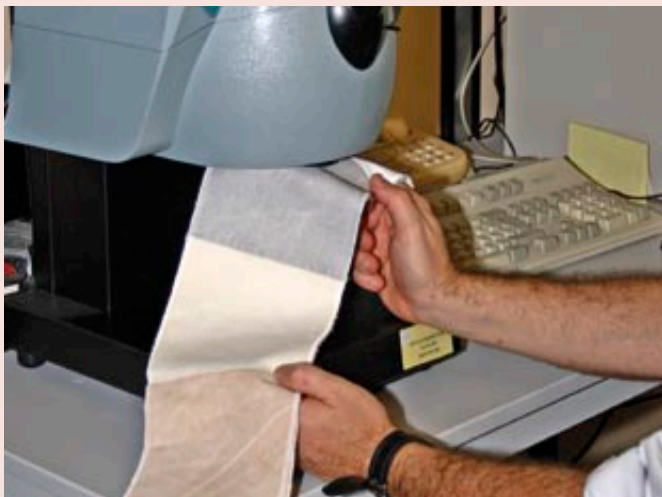
Norėdami įvertinti, per kiek laiko skalbyklės išskalauja drabužius nuo skalbimo priemonių, tik ką išskalauti skalbiniai buvo ištraukti iš skalbyklės prieš pat gręžimo ciklą ir perkelti į ypač greitai gręžiantį prietaisą, kurio sukimosi greitis yra apie 2800 apsisukimų per minutę, t. y. beveik dvigubai greičiau nei standartinėje skalbyklėje.

Po gręžimo matuotas išsunkto vandens šarmingumas ir lyginamas su skalbimui naudotu vandeniu. Kuo didesnis skirtumas, tuo prasčiau skalbyklė skalauja skalbinius.

Daugelio testuotų skalbyklių būtent ši funkcija yra jų Achilo kulnas. Tik kelios skalbyklės gerai skalauja visais skalbimo režimais.

GRĘŽIMAS

Gręžimo efektyvumas vertintas matuojant likusios drėgmės kiekį po kiekvieno skalbimo ciklo.

Fotometru matuojamas dėmės atspindimas šviesos kiekis, kuris palyginamas su švaraus audinio duomenimis. Šis testas užima daugiausia laiko

SMULKIŲ DALELIŲ SURINKIMAS

Į būgną pridedama monetų, sąvaržėlių, kitų smulkių daiktų. Po skalbimo patikrinama, kiek detalių nukeliavo į surinkimo filtrą, kiek liko mašinos būgne ar visiškai pradingo mašinoje.

Moneta, įstrigusi už būgno, gali kelti nemalonų garsą skalbiant ir gręžiant, taip pat dažyti drabužius.

NAUDOJIMO PATOGUMAS IR VARTOTOJO INSTRUKCIJA

Trys ekspertai vertino mašinos naudojimo privalumus ir trūkumus. Vertinta: skalbinių dėjimas ir išėmimas (durelių atidarymas, uždarymas, kokios jėgos reikia šiems veiksams atlikti, taip pat durelių dydis, forma, aštrūs kampai), užpildymas detergentu (stalčiaus atidarymas, užpildymas – vertinamas angos dydis, išėmimas, įdėjimas, simbolių aiškumas), operacijos (rankenėlių pasukimui reikalinga jėga / suėmimo patogumas, mygtukų paspaudimas, teksto aiškumas / dydis / kontrastas, simbolių aiškumas, valdymo skydelio išdėstymas, galimybė pakeisti programą išsirinkus neteisingą), atsakomoji skalbyklės reakcija skalbimo metu ir baigus skalbti (galimybė stebėti skalbimo programos eigą, pranešimas apie skalbimo pabaigą), eksploatacija (smulkmenų filtro padėtis ir valymas, išsikišusios valdymo skydelio detalės, detergento talpa), instrukcija (išbaigtumas, aiškumas).

Vertinimas

Kiekviena skalbyklės charakteristika buvo vertinta balais, o rezultatai pavaizduoti lentelėje naudojant simbolius.

SIMBOLIS	REZULTATAS
*****	8 ... 10 (puikiai)
****	6,5 ... 8 (gerai)
***	4,5 ... 6,5 (patenkinamai)
**	3 ... 4,5 (blogai)
*	0,5 ... 3 (labai blogai)

Testo nugalėtojai

Miele W1514

Nors pagrindinė 40 °C medvilnės skalbimo programa trunka 2 valandas, o trumpas skalbimas – net 75 minutes, naudojantis šiomis programomis puikiai pašalinamos net šokolado dėmės. Nors ši skalbyklė skalauja patenkinamai, tačiau atliekant testus nustatyta, kad sintetikos programos metu detergentas buvo išskalautas silpnai, tad jei jūsų oda jautri, turėtumėte būti atsargūs.

Gręžia puikiai ir iš skalbinių pašalina didžiąją dalį vandens.

Skalbyklė energijos ir vandens suvartoja nedaug, tad ja naudotis nebus brangu. Šio modelio energijos vartojimo klasė yra AAB.

AEG-Electrolux L86810

Ši galinga 1600 aps./min. skalbyklė puikiai skalbia ir gręžia, tačiau gerus testų rezultatus nustelbia prastai iš skalbinių šalinamos skalbimo priemonės skalavimo metu. Energijos ir vandens sąnaudos yra nedidelės, ypač 40 °C medvilnės programos metu, tad šia skalbykle naudotis nebrangu.

Skalbyklės didelis skaitmeninis ekranas, kuriame pateikiama daug papildomos informacijos, pvz., sukimosi greitis, nustatyta programa, likęs skalbimo laikas ir pan. Šia skalbykle galima patiems programuoti reguliarius skalbimus.

Gręžimo metu išgauto vandens šarmingumas lyginamas su švaraus vandens duomenimis

Pateikiama informacija apie Seimo narių ir valstybės institucijų veiklą

Nenumaldomai artėja Seimo rinkimai, kuriems jau ren-giasi partijos, Seimo nariai. Nepaisant to, kad dalies žmonių gyvenimas gerėja, vis dėlto tarp labai gerai gyvenančių ir skurstančių mūsų tautiečių didėja socialinė atskirtis.

Ko tikimės mes, Lietuvos piliečiai, iš būsimojo Seimo? Be abejo, žymių gerųjų permainų. Norime tikėti, kad naujai išrinkti Seimo nariai geriau atstovaus mūsų tautos interesams.

Kaip mes, piliečiai, nevyriausybinės organizacijos, galime skatinti valstybės tarnautojus ir Seimo narius teikti kokybiškesnes paslaugas visuomenei ir šitaip pagerinti kiekvieno iš mūsų gyvenimą?

Demokratijos vadovėliuose rasime tik vieną atsakymą – stiprinti dalyvaujančiąją demokratiją, t. y. piliečiai turi išreikšti savo valią ne tik balsuodami. Kiekvieno Piliečio dar svarbesnė pareiga – aktyviai stebėti ir vertinti tautos atstovų veiksmus tarp rinkimų. Labai svarbų vaidmenį dalyvaujančioje demokratijoje turi vaidinti nevyriausybinės organizacijos.

Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija pradeda informuoti vartotojus, kaip Seimo nariai, valstybinės institucijos gina teisėtus vartotojų interesus ir kviečia į šią veiklą įsitraukti kitas vartotojų (ir kitų interesų) nevyriausybinės organizacijas.

Seimas prieš skaidrų energetikos įmonių paslaugų kainų nustatymą vartotojams

Šiame „Vartotojų naujienų“ numeryje pateikiame kai kurių Seimo narių pasisakymus (*kalba netaisyta – red. pastaba*) 2007-03-27 LR Seimo posėdyje, kuriame svarstytas Egidijaus Klumbio pasiūlymas dėl Energetikos įstatymo 19 straipsnio pakeitimo, įrašant, kad:

- vartotojų asociacijos ir buitiniai vartotojai turi teisę gauti iš energetikos įmonių reikiamą informaciją;
- informaciją turi teikti ne tik energetikos įmonės, bet ir valstybės bei savivaldybių institucijos;
- visa informacija apie energijos įmonių veiklą yra vieša.

Gynusių vartotojų teises deputatų nuomonės

Egidijus Klumbys: „Šiandien dalyvavau Ekonomikos komiteto posėdyje ir mačiau, kaip Ūkio ministerijos atstovo Vidmanto Jankausko komisijos nariai atkakliai priešinasi, kad vartotojų asociacijos ir buitiniai vartotojai gautų informaciją iš energetikos įmonių. Atkakliai siekiama, kad tos energijos vartotojai, tie, kurie moka už tą energiją, būtų atskirti nuo informacijos apie kainodarą. Šioje situacijoje, mano nuomone, Seimas (o visi Seimo nariai taip pat yra ir vartotojai) turėtų pri-tarti, kad vartotojų asociacijos ir buitiniai vartotojai turi teisę gauti iš energetikos įmonių reikiamą informaciją.

Antra esminė mano siūloma pataisa yra ta, kad visa informacija apie energijos įmonių veiklą yra vieša. Man ne kartą teko kreiptis į Vyriausiąjį administracinį teismą. Kai susiduri su kainodaros problemomis, ypač teisme, labai trumpai pasakoma – tai komercinė paslaptis. Bet jeigu aš esu vartotojas, jeigu aš perku šilumą, tai aš turiu žinoti, kodėl tiek moku. Štai čia yra ta didžioji landa, kuria naudodamiesi tiekėjai mums primeta sąlygas.

Dar viena esminė pataisa. Mano nuomone, informaciją turi teikti ne tik energetikos įmonės, bet ir valstybės bei savivaldybių institucijos. Ir V. Jankausko komisija turi teikti informaciją, ir Vilniaus savivaldybė apie išnuomotus „Rubiconui“ Vilniaus šilumos tinklus. Nes savininkas yra Vilniaus miesto savivaldybė. Dabar savivaldybė neduoda informacijos, visa yra slepiama po „komercinę paslaptimi“. Ir dar vienas esminis dalykas: turi būti informuojama apie investicijas, nes už jas mokame mes, visi vartotojai.“

Valerijus Simulik: „Esminė problema – informacijos teikimas paprastiems žmonėms, kurie nesupranta, kas darosi. Kalbama ne tik apie energetinius, bet ir apie vandens, viešojo transporto įkainius, apie tai, kaip jie nustatomi, ir kodėl keliamos kainos. Kai įstaigų vadovai važinėja šimtus tūkstančių kainuojančiomis mašinomis, ir teigiama, kad tos įmonės prie bankroto ribos, todėl reikia kelti paslaugų kainas. Kyla labai daug klausimų ne tik politikams, bet ir paprastiems žmonėms. Nelaikykime žmonių kvailiais.“

Pamynusių vartotojų interesus deputatų nuomonės

Jurgis Razma: „Jeigu mes paliktume taip, kaip siūlo kolega E. Klumbys, energetikos įmonės nieko kito ir neturėtų daryti, kaip teikti įvairiausių informaciją aktyvioms vartotojų asociacijoms. Siūloma teikti visą informaciją. O iš tikrųjų dalies, tiesiogiai nesusijusios su kainų dydžiu, informacijos tikrai nereikia teikti. Ir tai kartais būtina, siekiant apsaugoti kitų subjektų interesus, su kuriais įmonės turi sutartinius santykius ir t. t.“

Pranas Vilkas: „Aš neabejoju, kad savivaldybių institucijos atstovauja vartotojams ir jos gana realiai turėtų pažiūrėti į kainas ir jų pagrįstumą. Man atrodo, kad ši pataisa yra perteklinis dalykas, nes kituose įstatymo straipsniuose yra numatyta, kad nustatant bazines kainas kviečiamos net ir vartotojų asociacijos. Taigi, mano nuomone, tai yra perteklinis dalykas, siūlau nepritarti.“

PIRMININKAS. *Balsuosime, ar pritariame kolegos E. Klumbio pasiūlymui dėl 19 straipsnio papildymo, kad vartotojų asociacijos ir būtiniai vartotojai turi teisę gauti iš energetikos įmonių reikiamą informaciją ir informaciją turi teikti ne tik energetikos įmonės, bet ir valstybės bei savivaldybių institucijos.*

Už – 21, prieš – 15, susilaikė – 34. Nepritarta.

Gynė vartotojų teises: 1. Egidijus Klumbys, 2. Vaclovas Karbauskis, 3. Povilas Jakučionis, 4. Petras Gražulis, 5. Saulius Pečeliūnas, 6. Marija Pavilionienė, 7. Danutė Mikutienė, 8. Laima Mogenienė, 9. Algimantas Matulevičius, 10. Henrikas Žukauskas, 11. Ona Valiukevičiūtė, 12. Voldemar Tomaševski, 13. Rimantas Smetona, 14. Valerijus Simulik, 15. Antanas Stasiškis, 16. Vytautas Galvonas, 17. Rimantas Dagys, 18. Violeta Boreikienė, 19. Danutė Bekintienė, 20. Remigijus Ačas, 21. Dailis Barakauskas.

Pamynė vartotojų interesus: 1. Andrius Kubilius, 2. Jurgis Razma, 3. Irena Degutienė, 4. Pranas Vilkas, 5. Antanas Matulas, 6. Ramūnas Garbaravičius, 7. Vytautas Bogušis, 8. Audronius Ažubalis, 9. Vincė Vaidevutė Margevičienė, 10. Saulius Lapėnas, 11. Raimundas Palaitis, 12. Jonas Ramonas, 13. Kazys Starkevičius, 14. Viačeslav Škil, 15. Romas Venclovas.

Trečiosios deputato E. Klumbio siūlomos įstatymo pataisos svarstymas

Gynusių vartotojų teises deputatų nuomonės

Egidijus Klumbys: „Aš manau, kad **visa informacija apie energijos įmonių veiklą turi būti vieša**. Kolega V. Simulikas paminėjo, kad įmonių veiklos sąnaudas įtraukiamos išlaidos už prabangių automobilių eksploataciją, kuriais važinėja vadovai. Į sąnaudas įtraukiamos ir kitos prabangios išlaidos, o vartotojas už visa tai apmoka. Ir tos išlaidos įtraukiamos į šilumos kainą. Dėl to, manau, informacija turi būti vieša.“

Nuolat kalbame apie skaidrumą, apie korupciją, o kai reikia balsuoti už labai konkrečius pasiūlymus, matome, kad Seimas iš principo stoja pusėn tų, kurie į kišenes deda šimtus, o gal tūkstančius, o gal ir milijonus mūsų visų žmonių pinigų, o paskui išskiria grašius politinėms partijoms. Štai jums rezultatas mūsų politinės sistemos.“

Pamynusių vartotojų interesus nuomonės

Jurgis Razma: „Autorius pateikė labai plačias politines savo pasiūlymų interpretacijas. Iš tikrųjų, jo pasiūlymui pritarti nereiktų, ir komitetas nepritarė, nes tikrai neįmanoma padaryti, kad visa informacija apie energijos įmonių veiklą būtų vieša. Net valstybės institucijos, kurios gali turėti mažiau atvejų, susijusių su konfidencialumu, dalį informacijos turi kaip tarnybinių ar valstybės paslaptį ir t. t. Siūlau nepritarti.“

PIRMININKAS. *Mielieji kolegos, prašyčiau vėl balsuoti. Trečiasis E. Klumbio siūlymas dėl 19 straipsnio 4 dalies. Už – 20, prieš – 4, susilaikė – 56. Nepritarta.*

Paskutinis E. Klumbio siūlymas dėl 19 straipsnio 4 dalies

Egidijus Klumbys: „**Matydamas Seimo nusiteikimą, neturiu jokių vilčių, ir turbūt tų vilčių Lietuvoje dar ilgai nebus, kol šilumininkai, dujininkai ir tokie visi kiti pirks ir papirkinės partijas, bet ką darysi. Tokia situacija yra Lietuvoje.** Todėl siūlau, kad informaciją vartotojams pirmiausia teiktų ne tik energetikos įmonės, bet ir valstybės ir savivaldybių institucijos.“

Antra. Į informaciją siūlau įrašyti ir duomenis apie investicijas. Nieko nėra geriau šilumos tiekėjui, energetikos įmonei nei investicijos. **Visos šios investicijos perkeliama ant vartotojo pečių**, todėl gali statyti moderniausias elektrines, diegti moderniausių įrangą, nes žinai, kad už tai sumokės vartotojas. Bet ar tai vartotojui naudinga, pats vartotojas jau nebegali išsiaiškinti. **Štai tokia situacija yra šiandien Lietuvoje, mes mokame už tas milžiniškas investicijas.“**

Valerijus Simulik: „Noriu pasakyti, kad gali teikti informaciją ir kad būtų privalomai teikiama informacija yra du skirtingi dalykai. Iš tikrųjų savivaldybė gali teikti vienokią ar kitokią informaciją, bet, manau, kad šioje srityje, kuri paliečia kiekvieno žmogaus kišenę, tai būtų privaloma.“

PIRMININKAS. *Ačiū. Gerbiamieji kolegos, prašome pasiruošti balsuoti. (Balsai salėje) Prašome netriukšmauti balsavimo metu.*

Už – 24, prieš – 5, susilaikė – 49. Nepritarta.

Jurgis Razma: „Problema ta, kad šiandien komitetas buvo priverstas dar kartą svarstyti tas pačias E. Klumbio pataisas, bet jau perregistruotas projektui, kurį komitetas patobulino, ir joms taip pat nepritarė. **Bet jeigu autorius būtų korektiškas, gal jisai atsiimtų ir neverstų mūsų dar kartą imtis tų pačių pataisų.“**

Egidijus Klumbys: „Gerbiamieji kolegos, matydamas šio įstatymo ydingumą ir, pirmiausia, vartotojams, aš pasinaudočiau, patikėkite, bet kokia proga ginti vartotojų interesus. Po šios dienos jūsų balsavimų tampa aišku, kodėl „Vilniaus energijos“ vadovas per mėnesį gauna 150 tūkst. Lt, o jūs visi tokiu būdu bandote slėpti šią informaciją. Nes tuos 150 tūkst. Lt moka visi vartotojai – vilniečiai. Štai šiandien tokia situacija Lietuvoje, ir šiandien tautos atstovybė gina šių turtuolių interesus.“

Seimas nepritarė Seimo nario E. Klumbio pasiūlymams, kad:

- vartotojų asociacijos ir būtiniai vartotojai turi teisę gauti iš energetikos įmonių reikiamą informaciją,
- visa informacija apie energijos įmonių veiklą yra vieša.

VARTOTOJAS VISADA

Dr. RŪTA GAJAUSKAITĖ
Kriminologė

Sakoma, kad pirkėjas visada teisus, nes jo rankose – pinigai. Taigi ir jo teisė rinktis tą ar kitą prekę. Ar brangesnę, bet kokybišką, ar pigesnę, bet prastesnę. Tačiau ne visur pirkėjas teisus – ten, kur prekė monopolizuota, t. y. kai nėra pasirinkimo, pirkėjas yra verčiamas pirkti ir už diktuojamą kainą.

Šitaip Lietuvoje yra su energija. Ir su elektra, ir patalpų šildymu, ir šilto vandens tiekimu. Vienintelis energijos tiekėjas padidino kainas, kurios tapo neįkandamos pensininkams ir minimalias pajamas gaunantiems žmonėms. Tai yra daugiau nei pusė tautos skurdinama ir demoralizuojama, prisidengiant nesamomis problemomis ir jų sprendimo būtinumu. Kaip anai, elektros energijos trūkumas, branginimas, siejamas su AE uždarymu.

Kai atominę elektrinę uždaryti priverstė ES, tai elektros stygius palietė tik karines Rusijos bazes, nes ir laidai iš elektrinės nutiesti tik į Kaliningrado sritį ir Baltarusiją. Bet mūsų valdžia mums meluoja, kad elektros trūksta Lietuvai, ir ją pabrangino.

Paskaičiuokime: iš 100 proc. energinių objektų 83 proc. elektros gamina IAE, o iš jos visi laidai nutiesti tik į karines Rusijos bazes. Likusius 17 proc. elektros, kurią sunaudodavo šalies ūkis ir piliečiai, gamina Lietuvos šiluminės ir hidroelektrinės. Išėjus rusų kariuomenei, neliko ir rusų karinės pramonės, todėl elektros poreikis sumažėjo 70 proc.! Dabar visos mūsų jėgainės dirba tik trečdaliu pajėgumų. Taigi turime tris kartus didesnius išteklius nei reikia, nes tokio gamybos augimo ir per 50 metų nepasieksime.

Tačiau valdžia meluoja, kad elektros pritrūks, ir ji toliau brangs. Tik nutylima, kad dar turime 2,5 karto daugiau terminių vandenų nei šiandien gaminame elektros. Taigi – 100 metų jokios problemos, jokios taršos ir jokių kainų didėjimo! Tačiau ir jokio milijardinio pelno ir svarbiausia „nuprivilizavimo“ nei per paskirstomuosius tinklus, nei statybų metu... Štai kam reikia naujos AE! Pasiplėšikavimui ir karinėms Rusijos bazėms.

Kartu turėtume nepamiršti esamos realios grėsmės, jei AE būtų panaudota kaip karo ginklas, susidarius nepalankiai politinei padėčiai. Žinome V. Putino užsirūstinimo pretekstą – principingus Estijos veiksmus. Reikia pastebėti, kad V. Putinui nereikia didinti savo karinių bazių pajėgumo – jam užtenka spustelėti vieną mygtuką Ignalinos atominėje elektrinėje, ir Europa turės dar vieną „nekaltą“ avariją netgi ne Rusijoje! O kad IAE dirba vien rusakalbiai, KGB pavaldus personalas – niekas ES nežino!

TEISUS

Kiekviename atominės elektrinės bloke KGB nustatė apie 130 vietų, kurias pažeidus įvyks avarija ir nušluos nuo Europos dar 70 milijonų žmonių...

Tai kiekgi iš tikrųjų kainuoja elektra, ir kam mums ta sena ar nauja AE. Visi kaip mat pasakys – 33 ct už kWh! Ir dar pridurs, kad, uždarius AE, ji dar labiau pabrangs. Taip jau kuris laikas valdžia gąsdina visuomenę ir rimtu veidu postringauja apie AE statybos būtinumą, apie projekto dalininkus ir jų dalis. Ir kuriamas vaizdas, jog mūsų Vyriausybė žūtbut stengiasi, kad elektra tik nepabrangtų, kad tik vartotojams būtų geriau...

Mūsų valdžiai nesvarbu, kad AE Lietuvai visai nereikia – jos elektra naudo-

jasi karinė Rusijos bazė Kaliningrade ir A. Lukašenkos režimas. Nesvarbu, kad savų – šiluminių ir hidroelektrinių turime tris kartus daugiau nei mums reikia ir neturime kur parduoti perteklinės energijos, nes elektros tiekimo linijos nutiestos tik į karines bazines. Gal tos karinės bazės mums moka ir mes pelnomės iš perteklinės elektros?

Paskaičiuokime. Lietuvos (šiluminių, hidroelektrinių ir AE) pagamintos elektros 1 kWh savikaina yra 10 ct. Karinės bazės ir A. Lukašenka mums moka po 4 ct. Turime 6 ct nuostolio. Todėl Lietuvos vidaus vartotojai moka po 33 ct, dengia gamybos nuostolius ir uždirba jėgainėms bei paskirstymo tinklams pelno. Pasitikslinkime: iš 33 ct atėmus 4 ct, kuriuos moka pirkėjai iš Rytų, 29 ct kiekvienas Lietuvos elektros vartotojas dengia iš savo kišenės. O kiek yra mūsų – vartotojų, ir kiek tada visa Lietuva sumoka?

Jei per mėnesį viena šeima kukliai sunaudoja 100 kWh, tai – sumoka 33 Lt, o per metus sunaudojusi 1000 kWh sumoka 330 Lt, iš kurių 290 Lt keliauja Rusijai ir A. Lukašenkai. Jei Lietuvoje yra 1 mln. šeimų, tai jos visos per metus „sušelpia“ Rusiją ir Baltarusiją trečdaliu milijardo litų.

Piliečių sunaudojama elektra sudaro tik septintąją dalį visos Lietuvoje sunaudojamos elektros. Žemės ūkio ir pramonės gamintojų elektros poreikio apimtys septynis kartus didesnės. Taigi ir dengiamų pinigų suma už Rusiją ir Baltarusiją viršija 2 milijardus. Ar ne todėl Lietuvos gaminiai brangesni, nekonkurencingi? Tačiau buvęs okupantas yra lepinamas jau 17 metų, už jį kasmet sumokant 2–3 milijardus litų. Tai kiek mes jam sumokėjome duoklės per 17 metų? Atrodytų, kad įsigijome uždaromą AE išsimokėtinai.

Štai todėl mūsų tokios mažos pensijos ir algos. Ir nebus didesnės, kol šelpsimės turtingesnius. Jei uždarius AE jau nebeįteiksime „lengvatinės“ elektros Rusijai ir Baltarusijai, tai prie tų 10 ct vienos kWh savikainos daugiausiai galėtų būti pridėta dar 50 proc. paskirstymo tinklų pelnui ir aptarnavimo kaštams. Taigi Lietuvos vartotojui kainuotų 15 ct už kWh! Per pusę mažiau nei šiandien, nes nebedengtume „prekybos“ su Rytų kaimynėmis nuostolių. Beliktų tik dujų ir naftos brangimo problemos.

Lietuvai liktų tik rūpintis, o ES remti mūsų alternatyvios energijos įsisavinimo projektus. O tai ir Žemaitijos terminiai vandenys, tai ir biokuras, tai ir energijos

taupymas (pvz., pastatų apšiltinimas).

Lietuvoje nėra energetinės problemos. Trūksta tik naujoviškų technologijų ir technikos, kurią mums padėtų įsigyti ES. Energetikos problemą mums dirbtinai formuoja politikai. Slėpdami tikrą informaciją apie esamus išteklius ir poreikius, apie pelną ir nuostolius, tikruosius naujos AE statybos tikslus – karinių bazių Europos viduryje aprūpinimą energija. Kokią kainą už tai moka vartotojas? Jie apiplėšiami, už elektrą mokėdami aštuonis kartus brangiau nei Rytų klientai. Žlugdoma šalies pramonė, kenčia biudžetas. Kartu ir pensininkai, sveikatos apsauga, švietimas ir kultūra. Rizikuojama lietuvių tautos ir visos Europos genocidu, nes IAE stovi tektoninėje zonoje. Ir tai daroma Rusijos labui!

Kaip ir daugelį amžių, taip ir šiandien tauta turi gelbėti savo valstybę. Visi

esame elektros vartotojai – visi turime suprasti valdžios išsigalvojimus su elektros kainomis, žinoti tikrąją kainų sandarą, brangimo ar pigimo priežastis. Be to, turime žinoti, kad LR Konstitucija mums, piliečiams, garantuoja svarbiausių reikalų sprendimą referendumo būdu. O Konstitucijos pažeidimus turime teisę skųsti, juo labiau jei tai gresia ne tik tautai, bet ir visai Europai.

Mes turime žinoti, kad ES neremia branduolinės energetikos.

Mums nereikia branduolinės elektros – alternatyvi energija visiems saugesnė. Taip nusprendė ES valstybės, taip turime nuspręsti ir mes. Juk ne vien mūsų paskutinius grašius iš kišenių vagia. Daug svarbiau – 70 mln. apšvitintų žmonių sveikata, gyvybė ir vaikų išsigimimai. To jokiais pasaulio turtais neatpirksi.

Šiuo metu Lietuvoje yra apie 670 brokerių, veikia trys brokerius vienijančios organizacijos. Draudimo priežiūros komisija (DPK) suformulavo organizacijos nuomonę dėl draudimo tarpininkų – brokerių veiklos tobulinimo.

– Kokios pagrindinės šio projekto kryptys?

LR Vyriausybė 2006 metų pradžioje įpareigojo DPK išanalizuoti draudimo tarpininkų veiklą ir iki 2007 metų kovo mėn. pateikti pasiūlymus, kaip patobulinti veiklos reglamentavimą, kad draudimo kompanijų siūlomų produktų pasiūla klientui būtų kuo skaidresnė, t. y. kad draudėjas, šių produktų vartotojas, galėtų įsigyti jam priimtinausią ir tikrai reikalingiausią produktą, geriausią draudimo rūšį.

Įvertinusi šiuo metu Lietuvos draudimo rinkoje susiklosčiusią draudimo tarpininkavimo praktiką, DPK konstatavo, jog ji neatitinka draudimo įstatymo nuostatų. Pagal įstatymą brokeriai turi atstovauti kliento interesams. Tačiau atlygį už parduotą produktą – draudimo liudijimą – tarpininkui sumoka draudimo kompanijos. Todėl kyla abejonių, ar draudimo produktai visuomet parduodami tikrai skaidriai – ar klientui pasiūlomas iš tikrųjų jam tinkamiausias variantas, o gal brokeris linkęs parduoti tos kompanijos produktą, kuri jam moka didesnę komisinę atlygį. Įmanoma, kad vienas ar kitas brokeris gali labiau žiūrėti savo, o ne kliento interesų. Žinoma, negalima teigti, kad tai – masinis reiškinys, tačiau net ir pasitaikantys vienetiniai atvejai yra vartotojo teisių pažeidimas. Kalba eina ne apie transporto priemonių valdytojų

Vartotojui bus skaidriau. Ar nenukentės brokeriai?

„Vartotojų naujienų“ žurnalisto Šarūno Valentinavičiaus pokalbis su Draudimo priežiūros komisijos nariu ARTŪRU PLOKŠTO.

civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartis. Šioje srityje pasirinkimas nedidelis, draudimas trumpalaikis, todėl nėra didesnio skirtumo, kurioje draudimo kompanijoje apsidraudžiama.

Gyvybės draudimo produktai nepalyginamai sudėtingesni ir gausesni, ir kuo toliau, tuo bus sudėtingiau ir jų gausės. ES valstybių draudimo priežiūros institucijų konferencijose, kuriose dalyvauju, vis dažniau teigiama, jog vartotojas dažnai negali susivokti siūlomų draudimo produktų gausybėje. Didėjant informuotumo lygio skirtumui, klientui draudikas gali lengviau išsiūlyti sau parankesnę produktą. Todėl tarpininko vaidmuo darosi vis svaresnis. Kaip numato mūsų įstatymai, jis turėtų dirbti vartotojo labui.

– Bet įstatymas reikalauja, kad klientui tarpininkas pasiūlytų ne mažiau kaip tris draudimo kompanijų variantus. Ar reikia „išradinėti dviratį“?

DPK fiziškai neturi galimybių patikrinti, ar brokeriai laikosi šio reikalavimo. O brokerių firmoje nelieka įrodančio dokumento, kad klientui buvo pateikti trys pasiūlymai. Juk susidarytų šūsnyš saugotinų dokumentų. Siūlėme tokią tvarką: draudėjas pasirašo, kad susipažino su trimis pateiktais pasiūlymais.

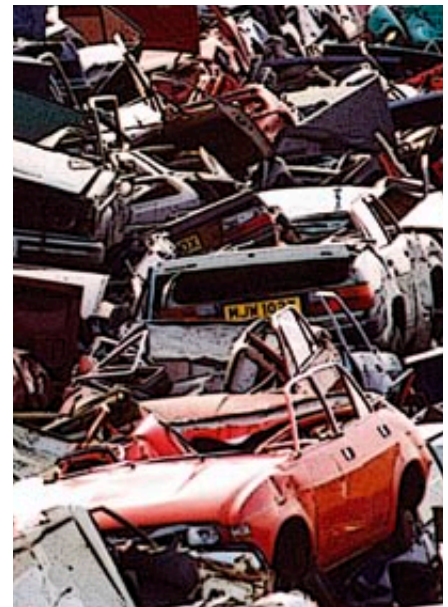
Sutikite, toks vartotojo teisių apsaugos

variantas yra ne pats geriausias. Pirma, draudimo srityje išsikerotų biurokratizmas, augtų administravimo išlaidos, o rezultatai būtų abejotini. Antra, argi tokia sistema neskatintų kliento – būsimą draudiko suabejoti dėl draudimo kompanijų ir brokerių firmų veiklos skaidrumo, ir tai neatsilieptų draudimo rinkos augimui? ES valstybėse draudimas – viena iš nedaugelio verslo rūšių, kai kiekviena šalis turi skirtingus brokerių veiklos modelius. Daugelyje valstybių niekas nekontroliuoja, kas už paslaugą atsilygina brokeriui – draudikas ar draudėjas. Tačiau šiose valstybėse yra šimtametė savanoriško draudimo patirtis, efektyviai veikia tarpininkų savivaldos struktūros, o mentalitetas toks, jog net nėra užuominos, kad būtų dirbama ne kliento labui.

Vakarų valstybėse yra trejopa brokerių atlygio sistema:

- ♦ atlygį moka draudikas;
- ♦ mišri sistema: dalį atlygio moka draudikas, dalį – už konsultaciją klientas;
- ♦ už konsultaciją, t. y. už priimtinausiomis sąlygomis įsigytą draudimo liudijimą, sumoka draudėjas. Tai skandinaviška sistema.

– Visose šalyse taip pat yra nepriklaušomi finansų patarėjai, kurie konsultuoja finansinės veiklos klausimais.

Lietuvoje draudimo iniciatyva priklauso draudikams: draudiko agentas ar brokeris dažniausiai ieško kliento.

Tai rodo, kad visuomenė dar nesuvokia apie poreikį drausti gyvybę ar turtą. Todėl mūsų šalyje taikyti vien skandinaviską variantą, kai už konsultaciją mokėtų klientas, netikslinga. Rinkoje išsilaikytų labai nedaug tarpininkų. Mūsų projekte numatyti trys draudimo agentų veiklos variantai.

Pirmas variantas – priklausomas tarpininkas, kurio veiklą prižiūri drau-

dimo kompanija. DPK nesikiša į tokių tarpininkų veiklą, tik stebi, ar jis netarpininkauja kelioms kompanijoms.

Antras variantas – „multiagentai“, tarpininkaujantys keliems draudikams. Tai šiandieniniai brokeriai. Tačiau tai sąlyginis nepriklausomumas, nes atlygį už parduotus polisus gauna iš draudiko.

Trečias variantas – tikrai nepriklausomi brokeriai, gaunantys atlygį iš kliento.

Pirmosiomis DPK nuomonės pateikimo dienomis brokerių firmos projekto

esmės nesuprato, todėl sutiko priešišškai. Manė, jog visi brokeriai turės būti tik nepriklausomi ir atlygį gauti iš kliento. DPK nesiekia, kad visi brokeriai turėtų tikrai nepriklausomų agentų statusą. Paliekama galimybė apsispręsti: ar būti „multiagentu“, ar brokeriu, kurio veiklos sąlygos sunkesnės.

Šis projektas – tik vizija. Manome, kad, pritarus brokeriams, sistema galėtų pradėti veikti nuo 2010 metų. Mūsų tikslas padėti sukurti tokį modelį, kad būtų nauda vartotojui.

BANKAI NEPAISO VARTOTOJŲ INTERESŲ

Kartais kyla problemų, kai dingus banko kortelei bankai nori išvengti pareigos padėti vartotojui arba dėl tarptautinių bankinių pinigų pervadimų apmokestinimo nepagrįstais mokesčiais. Vartotojams dažnai „perkeliama“ įrodinėjimo našta dėl galimai pažeistų teisių, taikomas dvigubas tarptautinių mokėjimų apmokestinimas ir kt.

Europos vartotojų organizacijos, stebėdamos mokėjimo paslaugų rinką, padarė išvadą, kad bankai vartotojams nesuteikia visos informacijos apie paslaugas, o dėl didelių perėjimo mokesčių, skaidrumo trūkumo ir vartotojų „prižišimo“ praktikos kyla nemažai sunkumų, norint pereiti iš vieno banko į kitą. Daugelis vartotojų nežino, kiek kainuoja paslaugos ir kiek tokios pačios paslaugos kainuotų naudojantis kito banko paslaugomis. Be to, vartotojai negali palyginti paslaugų kokybės.

Europos Sąjungoje išvardinta nesąžininga praktika finansinių paslaugų sektoriuje yra ganėtinai plačiai paplitusi. 2005 metais EK pasiūlė direktyvą dėl mokėjimo paslaugų, kuria siekiama vidaus ir tarptautinius mokėjimus padaryti saugesnius ir pigesnius.

Ar geras dalykas vartotojų kreditas?

Netgi gerai susipažinę vartotojai pripažįsta, kad daugelis šios srities produktų yra ganėtinai sudėtingi ir sunkiai suvokiami vartotojams. Kai kurie bankai nedvejodami į sutartis įtraukia nesąžiningas sąlygas, jos dažniausiai surašytos labai smulkiu šriftu sutarties gale, ir prieš priimant sprendimą dėl bankinės paskolos vartotojams nepateikiama visa informacija. Pavyzdžiui, „pamirštama“

priminti apie papildomas finansines sąlygas ir apie jas „prisimenama“ pasirašius sutartį.

Prieš pasirašant sutartį vartotojams turėtų būti žinoma galutinė paslaugos kaina, vadinama metinė procentinė mokesčio norma. Tačiau bankai dažnai vengia nurodyti metinę procentinę mokesčio normą. Ją žinodami, vartotojai lengviau pasirinktų geriausių paslaugos teikėją (panašiai elgiasi mobiliųjų telefonų operatoriai, siūlantys įvairiausias „paslaugas“, kurios paprastai skirtos tam, kad vartotojai negalėtų lengvai pasirinkti pigiausio paslaugos teikėjo).

Kredito draudimas gerokai padidina metinę procentinę mokesčio normą

Kredito institucijos dažnai sudaro įspūdį, kad kredito draudimas nebūtinas, nors iš tikrųjų jis dažniausiai yra privalomas.

Vartotojai labai retai gali pasirinkti draudimo įmonę, todėl draudimo kaina taip pat turėtų būti įtraukta į metinę procentinę mokesčio normą.

Kalbant apie klaidinančią kredito paslaugų reklamą, 2002 metais Prancūzijos vartotojų organizacija „Que choisir“ pasirinktinai ištyrė 28 reklamas – 20 reklamų buvo pripažintos klaidinančiomis ir tik trys – teisingomis.

Europos vartotojų asociacijos direktorius Jim Murray yra pareiškęs, kad bankai beveik nekonkuruoja, todėl gauna per didelį pelną iš vartotojų. Šis vartotojų interesų nepaisymas turi būti sustabdytas.

Vartotojų asociacijos tikisi, kad Europos Komisija parengs tokias direktyvos pataisas, kurios skatintų skaidrią konkurenciją ir kredito įstaigų rinkoje.

ALVITA ARMANAVIČIENĖ
Lietuvos nacionalinės vartotojų federacijos prezidentė

Nacionalinės vartotojų konfederacijos konsultantas RIMANTAS ZABARAUSKAS parengė studiją apie vartotojų teisių pažeidimus ir jų gynimą energetikos srityje. „Vartotojų naujienos“ spausdina pirmąją šios studijos dalį.

Dėl priemonių „mažoje“ energetikoje

Bendra problema. Valdžios institucijos neskiria reikiamo dėmesio „mažajai energetikai“ – energijos vartojimo efektyvumui, energijos tiekimo gyventojams, ypač daugiabučiuose namuose, organizavimui. Neįdėta iš „mirties taško“ daugiabučių namų modernizavimas provincijoje, lėta pažanga ir didmiesčiuose.

Daugiausia valdžios dėmesio skiriama „didelėms“ energetikos problemoms – atominėi elektrinei ir „Mažeikių naftai“. „Mažoji energetika“ stokoja valdžios institucijų dėmesio, todėl gausu neveiklumo, nerūpestingo ir atmetino darbo požymių. Valdžios institucijos nuolat džiauja energijos tiekėjams ir nepakankamai gina vartotojus. Neįgyvendinama Konstitucijos 46 str. nuostata „Valstybė gina vartotojų interesus“.

Teisinio nihilizmo ir įstatymų nepaisymo pavyzdys

Vilniaus miesto taryba 2006 m. birželio 7 d. priėmė sprendimą Nr. 1-1207 „Dėl valdybos 2001.03.29 sprendimo „Dėl šilumos kiekio patalpoms šildyti ir karštam vandeniui paskirstymo tvarkos tvirtinimo“ pakeitimo“. Šiuo sprendimu įteisintą vartotojams nepalankų įvadinio šilumos skaitiklio parodymų išdalijimą daugiabučio namo gyventojams nuo liepos 1 dienos UAB „Vilniaus energi-

Apie energetikos vartotojų teisių gynimą Problemos ir pasiūlymai

ja“ taikė tris vasaros mėnesius. Todėl visiems daugiabučių, kuriuose buvo įdiegta ši naujovė, gyventojams padidėjo vadinamas „gyvatuko“ mokestis, o kai kuriems gyventojams net 2–3 kartus. Tokia sistema ypač palanki šilumos tiekėjui: sąžiningiems ir tvarkingus karšto vandens skaitiklius turintiems gyventojams teko apmokėti už nesąžiningus ar manipuliuojančius skaitikliais kaimynus. Apytikriu vertinimu, dėl tokio Tarybos sprendimo per tris praėjusios vasaros mėnesius vilniečiai už „gyvatukus“ tiekėjui permokėjo 1,5–2 mln. litų.

Stebina Vilniaus miesto tarybos teisinis neraštingumas: šilumos ūkio įstatyme nustatyta, kad pastate visos suvartotos šilumos išdalijimo metodą pasirenka patys vartotojai iš Valstybinės kainų komisijos rekomenduojamų metodų (12 str. 2 dalis). Nei valstybės, nei savivaldybės institucijos neturi teisės nuspręsti už vartotojus. O savivaldybės Ekonomikos ir ūkio skyriaus vedėjas K. Karosas pareiškė: „Jeigu reikės dar kokio antspaudėlio, galėsime jo paprašyti“.

Tokia ydinga praktika greitai išplito visoje šalyje. Gyventojai ėmė skųstis dėl padidėjusių mokesčių, tačiau valdžios institucijos nekreipė dėmesio.

Dviejų Seimo narių ir straipsnio autoriaus iniciatyva, Vilniaus apygardos administracinis teismas š. m. vasario 22 d., išnagrinėjęs Vilniaus m. tarybos sprendimo teisėtumą, jį panaikino ir įpareigojo UAB „Vilniaus energija“ perskaičiuoti neteisėtai apskaičiuotus mokėjimus už tris vasaros mėnesius. Tačiau bendrovė žada apskųsti šį teismo sprendimą Vyriausiajam administraciniam teismui...

KĄ DARYTI?

✦ Sudaryti jungtinę darbo grupę prie Vyriausybės, kurioje dalyvautų Aplinkos, Ūkio ministerijų, Kainų komisijos, energijos tiekėjų ir vartotojų atstovai bei nepriklausomi ekspertai.

✦ Skirti finansavimą grupei, kuri sukurtų kompleksinę „mažosios energetikos“ programą, skirtą padėčiai taisyti. Grupė per vienerius metus parengtų dokumentų projektus, įstatymų pataisas ir pateiktų Vyriausybei.

I. Energijos kainodara

Pirma problema. Nustatytas tiesioginis ryšys tarp įmonės turto vertės ir į kainas įskaičiuojamo pelno.

Šis „išradimas“ gimė 2004 m. pataisius Elektros energetikos įstatymą ir įtraukus nuostatą, kad įmonės pelnas susiejamas su jos turto (Elektros energetikos įstatymas, 43 str., 3 dalis).

Tai sukėlė dvi blogybes:

- įmonės paskatintos didinti turto vertę, nors tai visiškai nebūtina. Turto didinimas – brangių ir nebūtinai būtinų įrengimų pirkimas, brangios statybos (pvz., AB „Lietuvos energija“ pastato „įpakavimas“ į stiklinę dėžutę) automatiškai didina pelną. Sukurta neteisinga įmonės veiklos motyvacija;
- įmonės gavo dar stipresnę paskatą didinti turtą, jį indeksuojant. Tai dar

patrauklesnis būdas sparčiai didinti įmonės pelną: pakanka vien popierinės operacijos. Amortizaciniai atskaitymai nuo indeksuoto ilgalaikio turto savaime „išsipučia“, todėl vartotojai turi apmokėti didesnę ilgalaikio turto vertę, negu jo įsigijimo vertė. Šitaip nusižengiama apskaitos principui – ilgalaikis turtas apskaitomas įsigijimo (istorine) verte, o indeksuojama gali būti tik esant sparčiai infliacijai (tai paprastai yra išimtis iš taisyklės). Be to, ilgalaikio turto indeksavimas, net jeigu tai būtina padaryti, atliekamas tik siekiant teisingesnės apskaitos, norint teisingiau įvertinti įmonės pelną, o tiksliau – nepervertinti. Mūsų atveju turtas indeksuojamas siekiant didinti pelną, taigi motyvacija yra visiškai skirtinga. Šiandien šio principo nusitvėrė ne tik elektros perdavimo įmonės, bet ir dujų bei šilumos tiekėjai – spaudimas reguliatoriui indeksuoti įmonių turta yra didelis.

Šio metodo taikymas paspartino ir dar spartina infliaciją bei buvo svarbi euro „laidotuvių“ priežastis.

KĄ DARYTI?

✦ Energijos kainodaroje pakeisti monopolinių energetikos įmonių pelno skaičiavimo principą. Valstybinio kapitalo daliai taikyti nulinį pelną.

✦ Privataus kapitalo daliai priimti atitinkamai akcinio kapitalo daliai dabar tenkančią esamo pelno dalį ir, perskaičiuojant energijos kainas, šitaip nustatytą normatyvinę pelno masę koreguoti bendrosios infliacijos ir energijos pardavimų apimtys (kWh) indeksais. Į normatyvinę pelno masę neįeina papildoma pelno masė, gaunama sumažinus sąnaudas.

✦ Privatizuojant energetikos monopolijas – energijos perdavimo tinklus – taikyti didžiausios pasiūlytos nuolaidos energijos kainai principą. Tiekimo patikimumo, kokybės ir garantijų sąlygas bei kitus įpareigojimus išdėstyti energijos tiekimo licencijoje, nustačius sąlygas, kurio mis licencija gali būti panaikinama. Monopolijos valdymas licencijos panaikinimo atveju grįžtų valstybei.

Antra problema. Kainodaroje ne-taikomas struktūrinis sąnaudų normavimas pagal etalonines įmones (benchmarking).

Svarbu lygiuoti ir pažangias ir efektyvias dirbančias panašias įmones. Energetikos monopolijų atvejais tokių analogų

galima rasti kitose valstybėse, ir pirmiausia – Vakarų Europoje. Pavyzdžiui, kokią visų sąnaudų dalį sudaro darbo užmokesčio sąnaudos – 10, 12 ar 20 procentų? Tokie struktūriniai orientyrai turėtų būti nustatomi ir kitiems išlaidų straipsniams. To nedarant, sunku kaina atspindėti įmonės efektyvumą, o įmonė gali nustatyti didelį darbo užmokestį ir kartu reguliatoriui skūstis dėl mažo pelno ar nuostolingos veiklos. Neoficialiais duomenimis, UAB „Vilniaus energija“ prezidento (Monsieur Jean Sacreste) atlyginimas sudaro apie 140 tūkst. Lt/mėn. Labai dideli ir kitų vadovų atlyginimai. Tai vargu ar dera su tariamai nuostolinga įmonės veikla.

KĄ DARYTI?

✦ Įdiegti struktūrinį sąnaudų normavimą. Pagal pažangius analogus nustatyti, kad energijos kainos struktūroje darbo apmokėjimo sąnaudos neturi viršyti X Lt/GWh energijos, analogiškai elgtis ir analizuojant kitus išlaidų straipsnius.

Trečia problema. Kainų komisija turi galimybę vienašališkai didinti savivaldybių nustatytas šilumos kainas.

Jei Kainų komisija nustato, kad savivaldybė, apskaičiuodama šilumos kainas, nusižengė kainų metodikai ir jas nepagrįstai sumažino, tai turi teisę vienašališkai padidinti kainą. Praėjusį rudenį tokie Komisijos sprendimai sukėlė didelį vartotojams „neįkandamų“ kainų šuolį (pvz., Skuode, Prienuose) ir pagrįstą vartotojų nepasitenkinimą. O savivaldybės teisinosi, kad norėjo vartotojams gero, ir ne jos kaltos dėl didelių kainų. Tačiau dažniausiai dėl neūkiškumo kaltos pačios savivaldybės. Pvz., Skuode daug metų kūrenamas labai brangus krosnių kuras. Kodėl savivaldybė laukė, nesiėmė priemonių ir neišigijo mediena kūrenamo katilo, gaminančio pigesnę šilumą?

KĄ DARYTI?

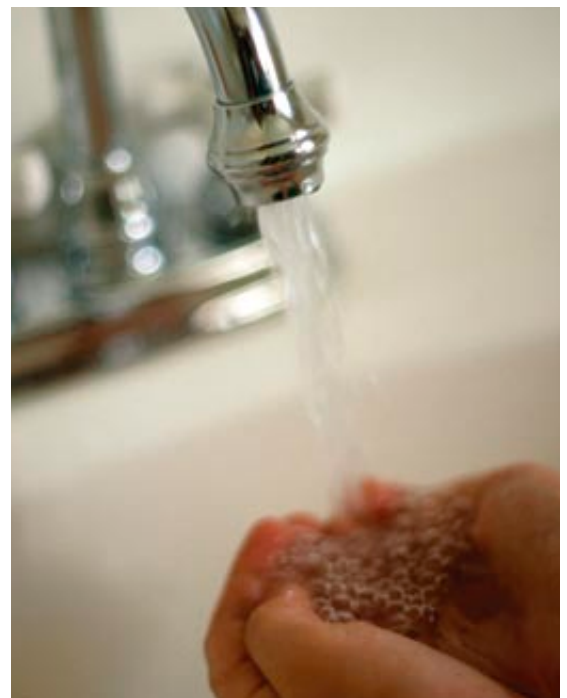
✦ Įdiegti savivaldybės biudžeto subsiduojamų šilumos kainų kategoriją.

Normaliais atvejais šilumos kaina privalo būti ekonomiškai pagrįsta – atspindėti būtinas sąnaudas. Jei

politiniu sprendimu savivaldybė nori sumažinti šilumos kainą, ji turi teisę iš savivaldybės biudžeto subsidiuoti kainą tam tikroms vartotojų grupėms. Kainų komisija neturi teisės didinti savivaldybės nustatytos kainos, net jeigu ji ekonomiškai nepagrįstai sumažinta. Tai gali daryti tik tuo atveju, jei kartu su kainos skaičiavimais savivaldybė pateikia įsipareigojimą šilumos tiekėjui sumokėti skirtumą tarp ekonomiškai pagrįstos kainos ir sumažintos, skaičiuojamos vienai patiekiami kWh. Tai vadinama subsiduojama šilumos kaina. Savivaldybei nepateikus įsipareigojimo subsidiuoti šilumos kainą, Kainų komisija įgyja teisę vienašališkai padidinti kainą iki ekonomiškai pagrįstos. Taip Komisija pasielgė atskirais atvejais praėjusį rudenį, sukeldama savivaldybės ir vartotojų nepasitenkinimą.

✦ Redaguoti Šilumos ūkio įstatymo 30 str. 8 dalį pridedant atitinkamą pataisą.

Ketvirta problema. Daugiabučių namų (ypač namo šildymo sistemos) priežiūra daugeliu atvejų nekokybiška, atliekama atmestina, švaistomos gyventojų lėšos, jiems neatsiskaitoma.

Priežiūros paslaugų rinka neveikia, nes priežiūros tarifas savivaldybės nustato iš viršaus. Įmonės nesuinteresuotos teikti priežiūros paslaugų arba dėl mažų tarifų dirba atmestina, nes nėra konkurencijos.

KĄ DARYTI?

✦ Panaikinti priežiūros tarifų ribojimus, juos „išlaisvinti“. Šiuos tarifus savivaldybės gali reguliuoti tik savo kontroliuojamose įmonėse. Tikslinga savivaldybių kontroliuojamose įmonėse palaipsniui „išlaisvinti“ tarifas (per trejus metus). Tai apsaugotų gyventojus nuo staigaus tarifų didėjimo, kol rinkoje paslaugų pasiūla nepakankama.

✦ Savivaldybių nekontroliuojamose įmonėse tarifas reikia „išlaisvinti“ nedelsiant. Po trejų metų priežiūros tarifų kontrolės reikia atsisakyti.

II. Kainų komisijos veikla

Penkta problema. Komisija neužtikrina kokybės sunkiausiame sektoriuje – šilumos ūkyje.

Šilumos kainodara turi esminių trūkumų. Šilumos išdalijimo metodikos daugiabučiuose namuose, rekomenduojamos vartotojams, nekorektiškos – diskriminuoja sąžiningus vartotojus: perkelia nesąžiningų ar nerūpestingų kaimynų „nusižengimų“ našta sąžiningiems gyventojams. Komisija proteguoja privačius operatorius, išsinuomojusius šilumos tinklus pagal ilgalaikės nuomos sutartis. Pvz., Komisijos iniciatyva atsirado šilumos ūkio įstatymo 35 str. 2 dalis, pagal ją nereikalaujama operatorių veiklos skaidrumo, o šilumos vartotojų atstovams neleidžiama susipažinti su nuomos sutartimis, prisidengiant konfidencialumu – su kainodaros formulėmis sutartyse.

KĄ DARYTI?

✦ Padidinti Komisijos darbuotojų atlyginimus; skatinti konkurenciją dėl darbo Komisijoje; skatinti kvalifikuotų specialistų norą dirbti Komisijoje.

Šešta problema. Komisija neturi lėšų samdyti kvalifikuotus ekspertus, kurie atliktų vienkartinę užduotį, vienkartinį tyrimą, vykdytų informacinę šviečiamąją veiklą.

Komisija nepajėgi spręsti sudėtingų užduočių. Pvz., nustatyti ekonomiškai pagrįstą sąnaudų paskirstymą energijos vartotojų grupėms: neišspręstas dujų kainodaros klausimas (keliolikos litų mėnesinis pastovus mokestis stambiam dujų vartotojui, suvartojančiam keletą milijonų kubinių metrų dujų, juokingas ir beprasmis). Nepavyksta Komisijai parengti kokybiškos šilumos išdalijimo metodikos, pasitaiko šiurkščių klaidų.

Nevykdoma vartotojų informavimo šviečiamoji kampanija: gyventojams neplatunami lankstinukai, brošiūros, neorganizuojami metodiniai mokomieji seminarai vartotojams, kaip ekonomiškiau tvarkytis namuose. Dėl to vartotojai dažnai net nežino, kokias turi teises ir pasirinkimo galimybes, vartotojai nesinaudoja šilumos ūkio įstatymu suteiktomis teisėmis.

KĄ DARYTI?

✦ Radikaliai keisti Komisijos finansavimą: ne finansuoti iš valstybės biudžeto, o Komisijos išlaikymo sąnaudas įskaičiuoti į energijos kainas.

Tuo tikslu atitinkamai koreguoti Energetikos įstatymą ir sektorinius įstatymus. Į energijos kainas įtraukti ne tik Komisijos darbo užmokestį, bet ir tyrimų fondą bei lėšas, skirtas vartotojams informuoti. Dėl šio pasiūlymo dar reikia diskutuoti.

Septinta problema. Energijos monopolistų veikloje trūksta skaidrumo ir viešumo, Kainų komisijos neprincipinga pozicija.

Įmonės nenoriai atskleidžia duomenis apie sąnaudas, dažniausiai iš viso atsisako tai padaryti, neleidžia susipažinti su šilumos ūkio nuomos sutartimis, vadindamos tai konfidencialia informacija, komercine paslaptimi ir pan. Pvz., autoriui buvo oficialiai atsisakyta leisti susipažinti su Vilniaus šilumos tinklų nuomos su-

tartimi, norint išsiaiškinti, kaip sutartis susieja šilumos kainas su gamtinių dujų importo kainos mažėjimu (dėl USD kurso smukimo 2002–2004 m.). Kainų komisija proteguoja tokį elgesį, ypač privačių operatorių atžvilgiu.

KĄ DARYTI?

✦ Vykdyti įstatymuose nustatytus reikalavimus (pvz., nurodytus Šilumos ūkio įstatymo 32 str. 3 dalyje).

✦ Kainų komisija privalo išsireikalausti iš energetikos įmonių duomenis apie sąnaudas, skelbti skaičiuotą pelną, faktinį pelną ir kt. Infrastruktūros įmonės nėra eilinio verslo įmonės, kurioms nuolat tenka kovoti konkurencinėje aplinkoje, todėl joms būtina išlaikyti konfidencialumą. Monopolinės energijos perdavimo įmonės neturi konkurentų.

✦ Kadangi monopolistų kainos reguliuojamos, todėl nėra pateisintų priekasčių slėpti duomenis. Nuo vartotojų slepiant duomenis, kuriama nepasitikėjimo aplinka, kyla abejonių dėl įmonės veiklos skaidrumo.

Aštunta problema. Vartotojai nežino apie galimybę pasirinkti vieną ar kitą šilumos padalijimo metodą, pritaikytą jų sąlygoms ir pageidavimams, nes per mažai informuojami.

Kainų komisija nedirba vartotojų informavimo darbo, neleidžia ir neplatina lankstinukų, brošiūrėlių, skirtų gyventojams, nerengia seminarų ir mokymų, kaip geriau patiems gyventojams sutvarkyti daugiabučių namų šilumos ūkį. Taigi gyventojai lieka pasyvūs ir net nežino savo galimybių.

KĄ DARYTI?

✦ Kainų komisijai skubos tvarka parengti gyventojų informavimo metodikas ir informuoti gyventojus apie jų teises platinamais lankstinukais, brošiūrėmis ir kt.

✦ Kainų komisija turėtų parengti kursų vadovus, kurie tiesiogiai dirbtų su gyventojais specialiai organizuodami mokymus. Šiame darbe gali padėti šilumos tiekėjas, sąskaitose už šildymą įrašydamas paaiškinimus apie išdalijimo schemas ir savo rekomendacijas. Jei tiekėjui kuri nors schema atrodytų labai naudinga ir pageidautina, jis gali paskatinti vartotojus pasirinkti tokią schemą, siūlydamas šilumos kainos nuolaidą.

Ko nepasako

mistiniai kodai?

Maisto produktai žymimi etiketėmis, kuriose greta įprastinių sudėtinių komponentų vardijami ir mistiniai E kodai. Dažniausiai tai įvairūs maisto priedai, gerinantys maisto spalvą (kad atrodytų kaip švieži), skonį (kaip močiutės sumuštas sviestas kaime), kvapą ar trukdantys maistui sugesti (kur matyta, kad natūralus maistas šitaip ilgai negestų?).

Prancūzijos „Villejuif“ centras tiria konservantų, dažų ir kitų priedų poveikį žmogaus organizmui ir parengė sąrašą tų medžiagų, kurios vienaip ar kitaip kenksmingos žmogui.

Gali sukelti vėžinius susirgimus:

E 131, E 142, E 210, E 211, E 212, E 213, E 214, E 215, E 217, E 239, E 330.

Didina cholesterolo kiekį organizme:

E 320, E 321.

Didina kraujo spaudimą:

E 250, E 251, E 252.

Uždrausta vartoti:

E 103, E 105, E 111, E 121, E 125, E 126, E 130, E 152, E 181.

Pavojinga vartoti:

E 102, E 110, E 120, E 124, E 127.

Labai pavojingi:

E 123.

Sukelia odos susirgimus:

E 232, E 233.

Sukelia bėrimus:

E 311, E 312.

Įtariama, kad yra pavojingi:

E 104, E 122, E 141, E 150, E 151, E 171, E 173, E 180, E 240, E 241, E 471.

Naikina vitaminą B₁₂:

E 220.

Sukelia virškinimo sutrikimų:

E 222, E 223, E 224, E 226.

Nekenksmingi priedai:

E 100, E 101, E 160, E 161, E 170, E 174, E 175, E 200, E 201, E 202, E 203, E 236, E 237, E 238, E 260, E 261, E 262, E 263, E 270, E 280, E 281, E 282, E 300, E 301, E 302, E 303, E 304, E 305, E 306, E 307, E 308, E 309, E 322, E 325, E 326, E 327, E 331, E 332, E 333, E 334, E 335, E 336, E 337, E 338, E 339, E 340, E 341, E 400, E 401, E 402, E 403, E 404, E 407, E 409, E 410, E 411, E 413, E 414, E 420, E 421, E 422, E 450, E 461, E 462, E 465, E 466, E 472, E 473, E 474, E 475, E 480.

Ar visiškai alkoholio reklamos draudimas pažeistų vartotojų interesus?

Dr. AURELIJUS VERYGA
Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos prezidentas,
Nacionalinės sveikatos tarybos narys

Nacionalinė sveikatos taryba ir Seimo kontrolierius neabejoja, kad alkoholio vartojimas yra reali grėsmė Lietuvos gyventojų ir jų vaikų sveikatai, o kartu ir šalies ūkiui. Tai patvirtinančių duomenų nuolat pateikia Statistikos departamentas ir tarptautinės studijos. Remiantis jų duomenimis, Lietuvoje vienam gyventojui tenkantis grynojo alkoholio kiekis jau seniai viršijo Europos šalių rodiklius. Tai patvirtina ir faktai, kad per 10 metų girtaujančių vaikų (geriančių kas 2 ar 3 dieną) skaičius padidėjo penkis kartus, o alkoholinių psichozijų per 15 metų padaugėjo dešimt kartų.

Kas priešinasi reklamos draudimui?

LR Konstitucinis teismas išaiškino, kad tabako ar alkoholio reklamos draudimas nepažeidžia Konstitucijos. Tačiau Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) ir Ūkio ministerija prieštarauja reklamos draudimui, motyvuodami tuo, kad tai neišspręs susidariusių problemų ir pažeis vartotojų teisę gauti informaciją apie produktą, šiuo atveju – alkoholį. LLRI poziciją galima suprasti, nes ši insti-

Pastaruoju metu pradėta diskutuoti apie alkoholinių gėrimų reklamos ribojimą, o kai kurių ekspertų teigimu, reklamą reikėtų visiškai uždrausti. Tokių priemonių rekomenduojama imtis todėl, kad Lietuvoje daugėja girtaujančių vaikų, o suaugusiųjų girtavimą ir su tuo susijusių pasekmių gausą jau rekomenduojama skelbti grėsme nacionaliniam saugumui.

tucija, gaudama finansavimą iš alkoholio gamintojų, gina savo rėmėjų interesus. Tačiau kokia nauda Vyriausybei iš klestinčios alkoholio pramonės?

Ką Lietuvoje vadiname alkoholio reklama, arba tiksliau, ko nelaikome reklama? Lietuvoje alkoholio reklama nelaikomi registruoti alkoholio gamybos bendrovių pavadinimai, kad ir kur jie būtų skelbiami. Todėl alkoholio reklama nelaikomi alaus gamybos bendrovių pavadinimai ant krepšinio žaidėjų marškinėlių, sporto aikštelių grindų ir kt. Tačiau ar įmanoma rasti geresnę reklamą, kai parėmus krepšinio komandą nereikia mokėti už keletą valandų trunkančią reklamą per televizijos transliuojamas varžybas, kurių mato visa Lietuva? Aludariai jau grasino Vyriausybei: jei bus uždrausta reklama, jie nustos remti sportą. Tokie grasinimai aiškiai rodo, kokių tikslų vedini aludariai remia sportą: tai ne altruistinis noras propaguoti sportą, o tiesiog puiki proga pusvelčiui reklamotis. Ir visa tai vyksta valstybėje, kurioje teisės aktai draudžia alkoholio reklamą sieti su sportu.

Reklama neskatina alkoholio vartojimo?

Kyla klausimas: kaip neuždraudusi reklamos Vyriausybė planuoja įvykdyti Seime patvirtintos Lietuvos sveikatos programos nuostatą, kad iki 2010 metų

alkoholio vartojimas turi būti sumažintas 25 proc. Kaip galima sumažinti produkto vartojimą jį nuolat reklamuojant? Turbūt kiekvienas, kada nors vartęs marketingo vadovėlių ar studijavęs reklamos vadybą, sutiks, kad pagrindinė reklamos paskirtis – skatinti produkto vartojimą. Todėl kalbos, kad reklama neturi įtakos vartojimui, panašios į kliesdesius, prieštaraujančius elementariai logikai.

Teigiama, kad, uždraudus reklamą, gyventojai nesirinks lengvesnių alkoholinių gėrimų ir daugiau vartos degtinės ar kitų stipriųjų alkoholinių gėrimų. O Ūkio ministerijos atstovai nevensia net Seimo nariams meluoti, kad Lietuvoje didėja tik stipriųjų gėrimų, bet ne alaus vartojimas. Todėl alaus ir kitų silpnųjų gėrimų vartojimą reikia visokeriopa skatinti. Kaip tuomet reikia vertinti beveik kiekvieną mėnesį verslo naujienose pasirodančias žinias apie augančią alaus gamybą ir didėjančius aludarių pelnus?

Apie pokyčius uždraudus reklamą

Ar tikrai valstybė netektų daug pajamų, nukentėtų žiniasklaida, o vartotojai pradėtų gerti langų skystį vietoje „kokybiško“ alaus? Kokie pokyčiai įvyktų, uždraudus alkoholio reklamą? Esminiai – sumažėtų vartojimas. Lietuva jau turi konkretų pavyzdį,

2000 metais uždraudus tabako gaminių reklamą. Priešingai nei buvo prognozuota, žiniasklaida nebankrutavo, o po dvejų metų rūkančiųjų ir vyrų, ir moterų grupėse sumažėjo 4 proc. 2006 m. užfiksuota, kad sumažėjo rūkančių vaikų.

Taigi tabako reklamos draudimas davė teigiamų rezultatų. Žinoma, alkoholio reklamos draudimas neišspręs visų klausimų, tačiau bent nebus auginamos naujos žalingo sveikatai produkto vartotojų kartos. Nereikia manyti, kad valstybė neteks pajamų sumažėjus alkoholinių gėrimų pirkimui. Juk alkoholiui neišleistų pinigų gyventojai nesirengia išmesti ar sudeginti – išleis juos geresniam maistui, kokybiškesnei aprangai, pramogoms ir kt. Taigi pinigai liks. Argumentas, kad, uždraudus reklamą, gyventojai gers nekokybišką ar stiprų alkoholį, kelia abejonę. Ar tai, kad alus reklamuojamas per televiziją, jau lemia jo kokybę? Pagaliau kas gali pasakyti, kuo alus ar sidras geriau už degtinę ar brendį? Tokio palyginimo niekada nedarys joks sveikatos specialistas, nes ir vartojant alų, ir vyną ar degtinę formuojasi tokia pati priklausomybė, nes šiuose gaminiuose yra to paties alkoholio.

Lietuvoje plinta alkoholinė paauglių psichoze

Vaikų priklausomumas nuo alkoholio prasideda vartojant lengvus alkoholinius gėrimus. Praėjusiais metais

Lietuvoje pastebėtas fenomenas, kurio iki šiol nebuvo – alkoholinė paauglių psichoze, arba liaudiškai vadinama „baltoji karštinė“. Aludariai, pamatę, kad ne visiems vaikams patinka kartaus skonio alus, pradėjo gaminti alus su gira ar vaisvandeniais mišinius. Tikriausiai tam, kad patiktų ir pirmokui. Vyno pramonė nuolat manipuliuoja teiginiu, kad vynas mažina išeminės širdies ligos riziką, neinformuodama visuomenės, kad Prancūzijoje, kur stebimas šis fenomenas, gerokai dažniau nei kitose šalyse mirštama nuo kepenų cirozės ir kitų su alkoholio vartojimu susijusių ligų.

Dalinis reklamos draudimas – apgaulė

Ar pagrįsti teiginiai, kad, leidus reklamuoti alkoholį kai kuriose žiniasklaidos priemonėse, jo vartojimas sumažės? Juk ne paslaptis, kad, uždraudus reklamą televizijoje, jos proporcingai padaugėja spaudoje, išorės stenduose ir kt. Be to, alkoholis negali būti geresnis ar blogesnis, todėl nuomonės piršimas apie diferencijuotą reklamos draudimą priklausomai nuo gėrimo stiprumo nepagrįstas. Kadangi neįmanoma sukontroliuoti, ar laikomasi dalinio draudimo ir apribojimais nustatytų normų,

veiksmingas tik visiškai reklamos draudimas. Kaip pastebėjo viena sveikatos specialistė iš Prancūzijos, kur uždrausta alkoholio reklama, „alkoholis yra prabangos prekė, kuri reklamuoja pati save“, t. y. suaugusieji puikiai žino jo poveikį, o su rūšimis ir detalesne informacija visada gali susipažinti pardavimo vietose.

Alkoholio reklamos draudimas, kaip ir kiekviena prievartos rūšis, iš pradžių sukeltų kai kurių gyventojų nepasitenkinimą ir susierzinimą, tačiau po pusmečio taptų visuotinė norma. Vaikai pradėtų augti aplinkoje, kurioje žodis „švyturys“ asocijuotųsi su prietaisu, rodančiu kelią laivams, o ne alkoholiniu gėrimu, kuris, pasak gamintojų, Lietuvoje yra „geriausia ką turime“. Vieninteliai „nukentėję“ tokiomis aplinkybėmis būtų alkoholio gamintojai, kurie, mažėjant pardavimo apimtims, netektų dalies pelno. Tačiau ši pelno dalis atitektų kitoms pramonės sritims.

Užaugus kartai, kuriai alkoholio vartojimas nebūtų „nacionalinė vertybė“, valstybė sutaupytų lėšų su alkoholio vartojimu susijusių ligų gydymui ir galų gale nusikratytų „garbingos“ pirmaujančios vietos pasaulyje pagal savižudybių, nusikaltimų ir mirčių dėl išorinių priežasčių skaičių.

Dr. VYGINTAS SIDZIKAUSKAS
Projekto Lietuvoje vadovas

Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija (LNVF) atliko Lietuvos vartotojų gerovės pagal Consumers International (Londonas) aprobuotą vartojimo produktų nomenklatūrą ir vertinimo metodiką tyrimą, kuris grindžiamas 2005.08.16/2005.09.05 sutarties Nr. 17.020100/05(04)/414190 tarp Europos Sąjungos Komisijos, atstovaujamos Agne Pantelouri, ir nevyriausybinių vartotojų gynimo organizacijos – Consumers International (toliau – CI), esančios Londone N5 1RX, 24 Highbury Crescent, atstovaujamos Annos Fielder, sąlygomis ir Supratimo memorandumu bei Sutartimi tarp Lietuvos nacionalinės vartotojų federacijos Dėl mažmeninės prekybos 14-oje ES šalių vartotojų gerovės analizės.

Pagal sutarties sąlygas, LNVF kartu su Vokietijos, Danijos, Lenkijos, Prancūzijos, Graikijos, Italijos, Ispanijos, Portugalijos, Maltos, Čekijos, Olandijos, Kipro ir Slovėnijos nevyriausybėmis vartotojų gynimo organizacijomis atliko vartojimo

Tarptautinis Lietuvos vartotojų gerovės mažmeninėje prekyboje tyrimas

produktų, atitinkamų vartojimo rinkų ir konkurencijos teisės aktų tyrimus. Atlikę nuodugnią analizę, tarptautinio projekto dalyviai tolesniems lyginamiesiems kainų tyrimams išrinko tokius produktus: benziną 95, paracetamolį ir spausdintuvų rašalines. Pagal CI parengtą metodiką buvo sudaryta prekybos tinklų, nepriklausomų prekybininkų dideliuose miestuose, jų priemiesčiuose, mažuose miesteliuose ir kaimo vietovėse, taip pat internetinėse parduotuvėse kainų apklausos seka. Visuotinis kainų tyrimas buvo atliktas tuo pačiu metu pagal patvirtintą nomenklatūrą, įpakavimus ir produktų gamintojus visose 14 projekto šalių 2006 m. rugsėjo mėnesį.

Atlikti tyrimai parodė, kad absoliučią kainų aspektu visų tirtų produktų kainos Lietuvoje neviršija tokių produktų, esančių projekte dalyvavusiose ES šalyse, kainų vidurkio. Tačiau vaistų grupės – paracetamolio – kainos Lietuvoje yra gerokai didesnės nei, pvz., Čekijoje. Palyginamų spausdintuvų rašalines yra pigesnės Lenkijoje, o benzinas – Graikijoje. Tačiau perskaičiuojant kainas pagal nacionalinio

produkto vertes, Lietuva tampa absoliučiai didžiausių kainų ES lydere.

Lietuva iš kitų projekte dalyvavusių šalių negatyviai išsiskyrė aukštu rinkos informacijos prieinamumo vartotojams suvaržymų lygiu. Be to, kitaip nei daugelyje ES šalių, Lietuvoje vaistų kainos vaistinėse nėra skelbiamos šalia vaistų pavyzdžių lentynose, ir tai sunkina konkurencinį vartotojų pasirinkimą. Krito į akis mažas benzino kainų svyravimas skirtingų Lietuvos tiekėjų degalinėse ir skirtingose vietovėse. Tai gali būti rimtas signalas dėl netinkamų rinkos santykių naftos produktų sektoriuje.

LNVF, vadovaudamasi atliktais tyrimais, susipažinusi su kitų ES šalių nevyriausybinių vartotojų gynimo organizacijų patirtimi ir gera praktika, parengė vartotojų rėmimo strategiją, kurios tikslas – paskatinti laisvos konkurencijos plėtrą mažmeninėje prekyboje. Išsamesni baigiamo projekto rezultatai, parengus galutinę tarptautinio tyrimo ataskaitą ir atitinkamus nacionalinius pranešimus visuomenei, bus pristatyti planuojamoje konferencijoje.

Konkursas: kontrabandinės prekės – iššūkis vartotojams, verslui, valstybei

Spėjama, kad šešėlinės ekonomikos apimtys mūsų šalyje siekia 9–10 milijardų litų, iš jų kontrabanda – apie 500 milijonų litų. 1990–2006 m. vidutiniškai per metus užregistruojami 106 kontrabandos nusikaltimai.

Kontrabandinės prekės konkuruoja su teisėtai rinkoje esančiomis prekėmis, mažina teisėtai veikiančių ir mokesčius mokančių įmonių pelną. Dalį kontrabandinių prekių atveža nusikalstamos organizuotos grupės, kurios gautas pajamas naudoja kitoms nusikalstamos veikloms finansuoti. Taip pat skatinama muitininkų, valstybės sienos apsaugos tarnybos, kitų pareigūnų, valdininkų ir politikų korupcija, sudaromos galimybės nepilnamečiams nelegalioje rinkoje įsigyti tabako ir alkoholio gaminių.

Tačiau blogiausia yra tai, jog, kaip rodo Teisės instituto ir Lietuvos laisvosios

rinkos instituto atlikti tyrimai, net pusė Lietuvos gyventojų yra pakantūs kontrabandai ir kontrabandinėms prekėms. Apklausos rodo, kad kontrabandinių alkoholinių produktų bent retkarčiais pirkto beveik penktadalis apklaustųjų (18 proc.), kontrabandinio cukraus, degalų ir kuro pirkto kas dešimtas apklausos dalyvis. Nurodomos tokios ekonominės pakantumo šiam reiškinii priežastys: brangios prekės, sunkus pragyvenimas,

legalaus darbo stoka ir pan. Nors daugeliu atvejų kontrabandinės prekės pigesnės, jų kokybė labai abejotina, nes įvežant slapta ir neteisėtai išvengiama kokybės kontrolės. Pirkdamas kontrabandinių gaminių žmogus visada rizikuoja sveikata ir tuo, kad dėl prastos gaminių kokybės pinigai bus išleisti veltui. Be to, pirkdamas abejotinos vertės kontrabandinių gaminių žmogus visai nesutaupo: nesumokėti mokesčiai nepatenka į biudžetą, iš kurio

juk skiriama lėšų ir tam pačiam žmogui, jo šeimai, vaikų darželiams, mokykloms, ligoninėms ir pan.

Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija kartu su VšĮ Socialinių mokslų kolegijos Vilniaus filialu gegužės 11 d. organizavo teorinį praktinį seminarą-konkursą „NEPIRK KONTRABANDINĖS PREKĖS! PRANEŠK!“. Konkurso tikslas – padėti suvokti kontrabandos ir kontrabandinių prekių žalą verslui, valstybei ir kiekvienam jos piliečiui, skatinti studentus ir visuomenę susimąstyti apie šį nelegalų verslą ir siekti, kad kuo mažiau žmonių pakliūtų į kontrabandos pinkles.

ORGANIZATORIAI

Į renginį atvykęs teisingumo ministras Petras Baguška pasidžiaugė aktyvia jaunimo pozicija. „Sveikinu šią iniciatyvą ir raginimą nepirkti kontrabandinių prekių“, – sakė ministras. Lietuvos nacionalinės vartotojų federacijos prezidentė Alvita Armanavičienė padėkojo ministrui už dalyvavimą renginyje ir išskirtinį dėmesį vartotojų teisių apsaugos problemoms, pabrėžė seminario temos svarbą.

Studentų žinių apie kontrabandos kontrolę ir prevenciją bei vartotojų teisių apsaugą konkurse varžėsi Alytaus, Utenos, Marijampolės, Vilniaus dizaino kolegijų komandos ir dvi Socialinių mokslų kolegijos komandos iš Klaipėdos ir Vilniaus. Prizus nugalėtojams įsteigė ir studentus apdovanojo renginio organizatoriai ir rėmėjai. Prizines vietas konkurse užėmė Socialinių mokslų kolegijos Vilniaus filialo komanda „Propaganda“, Marijampolės kolegijos komanda „Prevencija“ ir Utenos

kolegijos komanda „Antikontrabanda“.

Konkurso dalyviai išklause išsamų Teisės instituto Kriminologinių tyrimų skyriaus jaunesniosios mokslo darbuotojos, Socialinių mokslų kolegijos Vilniaus filialo Teisės katedros vedėjos, projekto „Nepirk kontrabandinės prekės! Pranešk!“ autorės Jolitos Malinauskaitės pranešimą.

Renginyje dalyvavo ir konkurso dalyvių darbus vertino Narkotikų kontrolės departamento prie LR Vyriausybės, Muitinės departamento prie LR Finansų ministerijos, Valstybinės sienos apsaugos, Policijos departamento Lietuvos kriminalinės policijos biuro atstovai, Teisės instituto vadovai, Mykolo Romerio universiteto dėstytojai, Lietuvos žmogaus teisių lygos atstovai.

Renginio organizatoriai, kolegijų studentai, renginio rėmėjai ir partneriai kviečia visus palaikyti idėją – nepirkti kontrabandinių prekių.

PARTNERIAI IR RĖMĖJAI

NARKOTIKŲ KONTROLĖS DEPARTAMENTAS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

Paminėta Tarptautinė vartotojų diena

Kovo 16-ąją Tarptautinė vartotojų diena Lietuvoje paminėta dideliu renginiu LR Seimo Konstitucijos salėje. Nacionalinės vartotojų konfederacijos iniciatyva surengtoje konferencijoje perskaityta penkiolika pranešimų apie vartotojų teisių gynimą beveik visose svarbiausiose gyvenimo srityse.

Konferencijos darbą pradėjo LR Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkas Arminas Lydeka. Seimo narys pabrėžė, kad Europoje ši diena vadinama Vartotojo diena, o visame pasaulyje vartotojų interesams atstovaujanti organizacija tą dieną susivienija bendrai šviečiamajai misijai: organizuoja renginius, kurių tikslas – apžvelgti nuveiktus darbus, aptarti esamas problemas ir informuoti vartotojus apie jų teises ir gynimo būdus. 1992 m. priimtoje LR Konstitucijoje valstybė apsiėmė ginti vartotojų teises, – įžanginiame žodyje sakė A. Lydeka. – O tai reiškia, kad valstybė įsipareigojo imtis visų priemonių ginti ir apsaugoti vartotojų teises. Seimo narys visoms vartotojų teisių gynimo organizacijoms palinkėjo sėkmės bendraujant ir bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis, nevyriausybėmis organizacijomis ir visuomene, nes tai sudaro geras prielaidas stiprinant ir įgyvendinant efektyvesnę vartotojų apsaugą.

Teisingumo ministerijos sekretorius Arūnas Kazlauskas akcentavo, kad Teisingumo ministerija tikisi, jog ši konferencija atskleis svarbiausias vartotojų teisių gynimo problemas. Tai

sudarys prielaidas gerinti visų vartotojų teisių gynimo organizacijų bendradarbiavimą. Pasak A. Kazlauskos, tarp vartotojų teisių gynimo asociacijų svari vieta tenka vienintelei skėtinei organizacijai – Nacionalinei vartotojų konfederacijai. Jos aktyvi veikla, bendradarbiaujant su kitomis analogiškoms organizacijomis, pasirašytas devynių vartotojų teisių gynimo organizacijų memorandumas su Teisingumo ministerija dėl bendradarbiavimo padės sėkmingiau spręsti vartotojų teisių klausimus.

Nacionalinės vartotojų konfederacijos viceprezidentas Vygintas Sidzikauskas pažymėjo, kad ši diena skelbiama tarptautine siekiant, kad vartotojų balsą išgirstų valdžia ir visos vyriausybės vartotojų teisių gynimo organizacijos. Kalbėtojas pabrėžė, kad nepriklausomų visuomeninių organizacijų stiprėjimas – pilietinės visuomenės stiprėjimo rodiklis. Tačiau nevyriausybinių organizacijų vaidmuo visuomenėje būtų dar svaresnis, jeigu jos turėtų pakankamai lėšų pasitelkti kompetentingus ekspertus.

Po pranešimų vykusioje diskusijoje iškelta daug opių problemų, susijusių su vartotojų teisių pažeidimu Lietuvoje, aptartos tolesnio bendradarbiavimo perspektyvos.

Balandžio mėnesio pirmoje pusėje Lietuvoje lankėsi Europos Komisijos vartotojų apsaugos komisarė Meglena Kuneva. Komisarė susitiko su nevyriausybinių vartotojų teisių gynimo organizacijų vadovais. Vyko dalykiškas ir atviras pokalbis, pasikeista nuomonėmis apie vartotojų teisių gynimo būklę Lietuvoje.

Vartotojų teisių gynimo organizacijų vadovai pateikė objektyvios informacijos apie vartotojų teisių gynimo būklę Lietuvoje, kalbėjo apie nepakankamą vartotojų asociacijų finansavimą, vis dar vyraujančią atsainų valdininkų požiūrį į nepriklausomas vartotojų teisių gynimo organizacijas.

Nacionalinės vartotojų federacijos prezidentė Alvita Armanavičienė supažindino Europos Komisijos komisarę su vargana nevyriausybinių organizacijų būkle. Joms išlaikyti iš LR Vyriausybės biudžeto skiriama labai nedaug lėšų, todėl organizacijos tiesiog skursta, negali vykdyti pagrindinio uždavinio, t. y. deramai plėtoti šviečiamosios vartotojų veiklos. O nevyriausybines organizacijas išsilaiko iš ES fondų lėšų. Iki šiol vyriausybines vartotojų teisių gynimo organizacijas siekia išlaikyti monopoliją šiame svarbiame bare, todėl labiausiai nukenčia vartotojas. Tai rodo, kaip Lietuvoje įgyvendinama ES politika vartotojų teisių gynimo srityje.

Kaip pažymėjo Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegijos direktorė doc. Giedrė Kvieskienė, vykdamas svarbius

EK komisarės Meglenos Kunevos vizitas

projektus iš ES gautomis lėšomis, būtinas koofinansavimas, tačiau Vyriausybė šių projektų atitinkamai neremia. Pasitenkinama paaiškinimu, kad mūsų pačių reikalas, kur gauti lėšų.

Lietuvos vartotojų instituto direktorė Zita Čeponytė nurodė, kad dėl nepakankamo vartotojų švietimo gyventojai per mažai žino, kaip apginti savo teises monopolinių paslaugų – draudimo, būstų šildymo, karšto ir šalto vandens – srityse.

Nepaisant sudėtingos finansinės padėties, NVO deda visas pastangas gerinant vartotojų švietimą. Kaip pabrėžė Vakarų Lietuvos vartotojų federacijos pirmininkė Audronė Rickuvienė, seniau veikiančios NVO

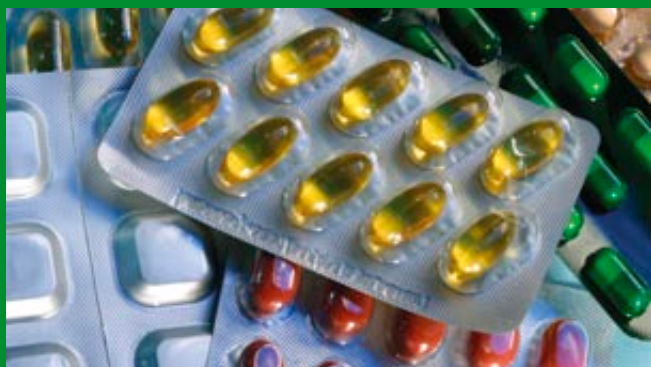
glaudžiai bendradarbiauja su vartotojais, rūpinamasi jaunųjų vartotojų švietimu, o leidžiami įvairūs leidinukai padeda plėsti vartotojų akiratį.

NVO atstovai pageidautų turėti šalyje ES atstovaujančią ombudsmeną vartotojų teisėms ginti.

M. Kuneva dėmesingai iš klausė visas kalbas. Ji užtikrino, kad dėl pareikštų vartotojų teisių gynimo šalyje pastabų ji kalbės su LR Vyriausybe. Komisarė pritarė nuomonei, jog, atsižvelgiant į kitų ES šalių patirtį, Lietuvoje būtų tikslinga įsteigti Vartotojų teisių apsaugos ombudsmeno instituciją. Tai ji pasiūlysi Vyriausybei.

„Vartotojų naujienų“ inf.

Dėl neetiškos vaistų reklamos

Nacionalinė vartotojų konfederacija (NVK) prieš tris mėnesius kreipėsi į sveikatos apsaugos ministrą dėl neetiškos vaistų reklamos paplitimo. NVK atkreipė ministro dėmesį į tai, kad Europos aukšto lygio farmacijos forumo (HLPF) darbo grupės „Informacija pacientams“ veikla, kurioje kartu su kitais ES šalių sveikatos ministrais dalyvauja ir Lietuvos sveikatos apsaugos ministras, kelia susirūpinimą Europos vartotojų organizacijoms. Atsižvelgiant į tai, kad Forumo darbas mažai viešinamas, galima numanyti, kad ketinama išplėsti farmacinės pramonės vaidmenį, informuojant vartotojus apie vaistus ir sveikatą. Numatoma, kad šis išplėstas

vaidmuo bus patikėtas pačiai farmacinei pramonei savireguliacijos principu. Apie tai Forume kalbėjo EK viceprezidentas Günter Verheugen.

Kuo pavojinga tokia padėtis? Tai skatina vaistų vartojimą, antra, neleidžia pasirinkti optimalaus varianto, nes vartotojas nežino, kad ir kitas vaistas yra tinkamas ir naudingas. Siūlydamas tokį vaistą, farmacininkas irgi neprisiima atsakomybės. Ta visuomenės dalis, kuri tampa farmacijos pramonės įkaitu, yra tarsi „vaistų perdirbimo fabrikas“, o ne individas, kuris nori gauti individualią pagalbą ir vaistų nevertoti daugiau nei reikia bei nemokėti už juos brangiau. Negalima piršti daikto, kuris nėra maistas. Tokia padėtis NVK kelia susirūpinimą.

NVK prašė sveikatos apsaugos ministro, farmacijos forumo (HLPF) darbo grupės „Informacija pacientams“ nario, atstovauti mūsų vartotojų interesams siekiant, kad:

vaistų reklama būtų vienodai reguliuojama visose ES valstybėse,

Lietuva nebūtų išimtis, kur vaistai reklamuojami skatinant vaistinių preparatų poreikį ir siekiant kuo daugiau jų parduoti, nebūtų priimtas receptinius vaistus peršantis farmacijos institucijų siūlomas reklamos modelis, siekiant tai pridengti informacijos vardu.

„Vartotojų naujienų“ inf.

LEIDINĮ REMIA:

LIETUVOS NACIONALINĖ VARTOTOJŲ FEDERACIJA

Vartotojų priėmimo laikas: I-IV 9.00–16.00 val.

Adresas: Stiklių g. 8, LT-01131 Vilnius

Tel. +370 5 261 59 29

El. p. federacija@vartotojai.eu

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba

LR Vyriausybė ir LR Teisingumo ministerija

Valstybinė ne maisto produktų inspekcija
prie Ūkio ministerijos

LR Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba

Socrates

Socrates fondas

Consumers International

Baltijos - Amerikos partnerystės programa

ŽURNALO KONSULTACINĖ TARYBA

Alvita Armanavičienė – Lietuvos nacionalinės vartotojų federacijos prezidentė

Kornelijus Papšys – Nacionalinės vartotojų konfederacijos prezidentas

Dr. Ramūnas Lebedys – Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos viršininkas

Dr. doc. Kazimieras Lukauskas – Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktorius

Bronius Rėza – Standartizacijos departamento direktoriaus pavaduotojas

Dr. doc. Edmundas Trasauskas – Verslo teisės akademijos rektorius

Vitas Ūsas – Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ryšių su visuomene skyriaus vedėjas

VARTOTOJŲ NAUJIENOS

Nacionalinė vartotojų konfederacija

Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija

Stiklių g. 8, LT-01131 Vilnius

Tel./faks. +370 5 261 59 79, el. p. info@vartotojai.eu

www.vartotojai.eu

Leidėjų nuomonė nebūtinai sutampa su straipsnių autorių nuomone.

Išleido Leidybos įmonė „Kriventa“

V. Pietario g. 5-3, LT-01322 Vilnius

Tel./faks. +370 5 265 06 29, el. p. kriventa@takas.lt

www.kriventa.lt

Pasirašyta spaudai 2007-06-01

ISSN 1822-4415

TURINYS

Alvita ARMANAVIČIENĖ. Redakcijos žodis.....	3
Juozas RUŽEVIČIUS, Justinas ADOMAITIS.	
Lyginamieji produktų kokybės testai ir jų įtaka rinkos dalyviams (II)	4
Mobiliųjų telefonų testavimas.....	6
Ką turėtų žinoti mobiliojo telefono naudotojas	9
Atminties raktai – kaupikai	11
XXI amžiaus skalbyklės	12
Pateikiama informacija apie Seimo narių ir valstybės institucijų veiklą.....	16
Rūta GAJAUSKAITĖ. Vartotojas visada teisu.....	18
Artūras PLOKŠTO. Vartotojui bus skaidriau. Ar nenukentės brokeriai?	20
Bankai nepaiso vartotojų interesų	21
Rimantas ZABARAUSKAS. Apie energetikos vartotojų teisių gynimą. Problemos ir pasiūlymai	22
Ko nepasako mistiniai kodai?	25
Aurelijus VERYGA. Ar visiškas alkoholio reklamos draudimas pažeistų vartotojų interesus?.....	26
Vyngintas Sidzikauskas. Tarptautinis Lietuvos vartotojų gerovės mažmeninėje prekyboje tyrimas	28
Konkursas: kontrabandinės prekės – iššūkis vartotojams, verslui, valstybei	28
Paminėta Tarptautinė vartotojų diena	29
EK komisarės Meglenos Kunevos vizitas	30
Dėl neetiškos vaistų reklamos	30

Testų nugalėtojai

1
vieta

NOKIA 5300 Xpress Music
BENDRAS ĮVERTINIMAS 66,60%

2
vieta

SONY ERICSSON W800i
BENDRAS ĮVERTINIMAS 65,60%

3
vieta

SONY ERICSSON W810i
BENDRAS ĮVERTINIMAS 65,10%

1
vieta

Miele W1514
BENDRAS ĮVERTINIMAS 64%

2
vieta

AEG L86810
BENDRAS ĮVERTINIMAS 62%